ДАЬХЕННА 5,6 ПУНТ ЯЛАТ ДЕННАД

НОХЧ-ГIАЛГIАЙЧЕН ЮРТБОАХАМА КЪАХЬЕГАМХОША СЕЛХАН КХОАЧАШЪЯЬЙ ПАЧЧАХЬАЛКХЕНГА ЯЛАТ ДОХКАРА ПЛАН (ХЬАЖКIАШ ЙОАЦАШ). ХЬАЛХА ЙОАГIА ПЛАН ТIЕХКХОАЧАШЪЯЬЙ НОЖАЙ-ЮРТА, ШАЬЛА, ШЕЛКОВСКИ, УРУС-МАРТАНА ПРОИЗВОДСТВЕННИ УПРАВЛЕНЕША. ЯЛАТ ДIАХО А ДIАЛУШ ЛАТТ. БЕРРИГА НИЗ ТIАБАХИЙТА ТIАНИЙЦА ДЕКХАРАШ КХОАЧАШДАРА!

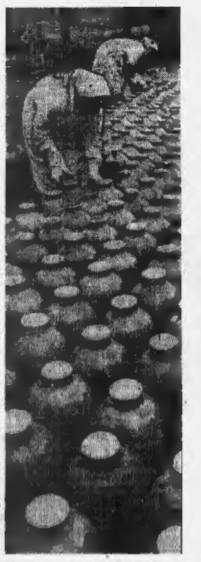

ТАХАН ТОЛАМАШ ЛАКХАГIА— КХОАНЕ ГАРГАГIА

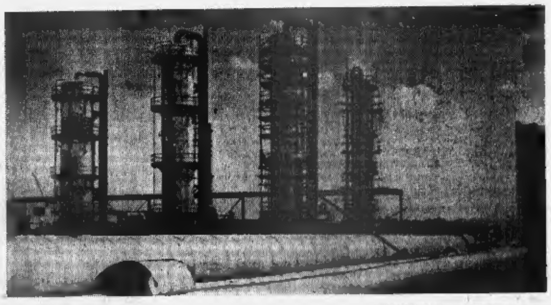

Новочеркасски синтетически продукташ кийчъеча заводе хьалъеш латт метаноле керда цех. Шу йистедовлаш хьалхара продукци лургья ю.

Нохч-ГIалгIай АССР. «Малгобекнефта» мехкдаьтта промыслови управлене № 1 йолча буру деттача контора мастера Н. С. Полякова бригада 4 эзар гаргга метр кIоаргаз долча кердача скважина буруо тохаш я.

Нохч-ГIалгIай АССР. Ассински консерви заводо арахене продукци дIахьахьийт мехкарча дукххача районашка. Укх шера предприяте кийчъергья бьаца даврий а сомий а 40 миллион консерви банка.

В. Байдалове, Н. Кобиашвиле, В. Турбина суртащ.

МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВIАШАГIКХЕТА!

СЕРДАЛО

Свет

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Советан Министрий Советан орган. Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУВЛ 1923 ШЕРА ДЕНЗ

№ 95 (3947). | ШОАТТА, 6 август, 1964 шу. | Мах 2 кеп.

ЦIЕЙ ДАЬКЪАЛА ХИЛДА ШУН, ХЬАМСАРА ДОТТАГIИЙ!

КПСС КЪИЛБАСЕДА-ХIИРИЙ ОБКОМАГА КЪИЛБАСЕДА-ХIИРИЙ АССР-а ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМАГА КЪИЛБАСЕДА-ХIИРИЙ АССР-а МИНИСТРИЙ СОВЕТАГА

КПСС обкомо, Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо Министрий Советои республика къахьегамхой цIерах дIайха моаршал а хоатт, даькъала а бувц вежарех йолча Къилбаседа-ХIирий Автономии Советски Социалистически Республика болхлой, колхозхой, интеллигенци, деррига халкъ къа-ма доккхача цIейца — республика автономе 40 шу дизарца.

Граждански тIема шерашка Къилбаседа-ХIирийчен халкъаша сийлахь-доккхача Ленина викалаш — С. М. Кирови Г. К. Орджоникидзеи — керте деттача Тирка большевистски организаце хьалхлецца, сийлахь-доккхача орсий халкъо IалаьмаIте доккха новкъостал а деш, ленинийски вIайча гвардейцашцей буржуазно-националистически бандашцей доаттабаьча къизача къовсаме шоай цортамукъал, шоай лоIаме хилар лора а дир, дукха деза Советий Iаьдал а оттадир. Советий Iаьдал бахьан доаттабаьча къовсаме Къилбаседа ХIирийчен, Нохч-ГIалгIайчен, Къилбаседа Кавказа кхичча халкъий дикагIа болча къонгий дукха Iодахача цIеза кхотадир вай халкъий доттагIал. Къилбаседа-ХIирийчен халкъо шийна юкъери гучабаьхаб Советий Iаьдал бахьан кхера ца луш къовсам доаттабоь Георгий Цаголов, Саханджери Мансуров, Симон Таноев сана а кхы дукха бола а кIантий.

Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце цIаккха а кхы хургйоацаш дIаьккхар Къилбаседа-ХIирийчен халкъий политически бокъо на хилари къаьма беш хиина низ-Iоткъами, дегIаахара шеррата новкъа дахьар уж. Коммунистически парте хьалкъал дола Ленински къамий политика чакхьаьккхарах, сийлахь-доккхача орсий халкъо а Советски Союза кхича халкъаша а вежарашха новкъостал дарах паччахьа Россе экономически тIехьайисан бьдед йист хиинача Къилбаседа-ХIирийченах чIоаргIа дегIаена социалистически индустри, хьалха латта юрта боахам, форма къамей чулоацам социалистически бола йIаьхий массе тайпара йоа культура йола тоалуш латта край хиннай.

КПСС XXII съезда историческа решенеш, коммунизм хьалъяра IалаьмаIте йоккха Программа кхоачашъеш йоаллача Къилбаседа-ХIирий Автономии Советски Социалистически Республико доахача Iалаьмате дикача толамаша гIадбуг Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхой. Вай дIахо толамаш доахаргхиларих бола тешам ба Коммунистически парте, дукха веза Никита Сергеевич Хрущев керте латтача цуи Ленински Центральни Комитето хьалкъал долаш хьалхе лелар.

Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхоа дерригача дег чура гIадбаха а дIайха моаршал луш а ба Къилбаседа-ХIирийчен вежарашка долча халкъа паччахьалкхен доккха совгIат — Ленина ордем Къилбаседа-ХIирий Автономии Советски Социалистически Республикана кларца.

КПСС обкома, Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Совета Президиумаи Министрий Советаи, республика берригача къахьегамхошта сий долча юбилей дийнахь лов Къилбаседа-ХIирийчен болхлоша, колхозхоша, интеллигенце республика экономикеи культурей дIахо а даккхьяра тIехь, коммунизм хьалъяра деррига халкъа гIулакха тIехь керда толамаш дахара доаттабеча къовсаме керда сий долаш котало кхар.

Даькъала хилда вай сийдахь-йоккхача, дукхача къамех латтача, Даьхен халкъий дехаргдоаца доттагIал!

Даькъала хийла вай мехка халкъаш бIубенна дIахьалхашка, коммунизма котолонга дугаш йола Советски Союза Коммунистически парти!

КПСС Нохч-ГIалгIай обком

Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Совета Президиум

Нохч-ГIалгIай АССР-а Министрий Совет.

ДУКХАГIА ЯХА ХЬАЙБАЙ ПРОДУКТАШ

ЦхьоалагIча августага кхаччалца йолча хана хьайбай продукташ яхара шера плац кхоачашьяр проценташца лаьрхIа

Производственни управленеш	Шура	Дулх	Фуаш	Тха
Сунженски	60	56	84	70
Ножай-Юрта	50	53	37	87
Советски	50	32	60	34
Наурски	58	56	47	70
Шелковски	55	64	61	77
Грозненски	54	38	80	56
Шаьла	80	30	56	58
Ведана	48	71	47	57
Назьаре	48	48	53	66
Эрус-Мартана	47	50	44	64
Республике гIоала	55	49	60	70

КЪИЛБАСЕДА-ХIИРИЙ РЕСПУБЛИКА ЛЕНИНА ОРДЕН ЯЛАР

ЮРТА БОАХАМИ КУЛЬТУРЕИ ДЕГIАЙОАЛАЯР ТIЕХЬ ТОЛАМ БАККХАРАХ СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМО ЛЕНИНА ОРДЕН ЕННАЙ КЪИЛБАСЕДА-ХIИРИЙ АВТОНОМИИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКАНА.

(ТАСС).

БИЗЗА ПАЙДА ЭЦА ПОВОЛЖЬЯ ЛАЬТТАЕХ

ВОЛГОГРАДСКИ ОБЛАСТА ЮРТБОАХАМА КЪАХЬЕГАМХОШЦА Н. С. ХРУЩЕВ ВIАШАГIКХЕТАР

ВОЛГО-ДОНСКАЯ. 5 август. (Пресс-группа). ХьалхагIа хоам баьча тайпара 4 августе Волгоградски областе хьаьчар КПСС Центральни Комитета Хьалхара секретарь, СССР-а Министрий Совета Председатель новкъост Н. С. Хрущев.

Палласовка яхача станцера новкъост Н. С. Хрущев юхехьа дадача боахамий кхашка воал. Цунца цхьана ба КПСС ЦК члений кандидат, КПСС ЦК РСФСР-а Бюро председатела хьалхара заместитель Л. Н. Ефремов, КПСС ЦК секретарь В. И. Поляков. Областе гIолла го боаккхаш Н. С. Хрущевца ба КПСС Волгоградски юрта обкома хьалхара секретарь А. М. Школьников, юрта облисполкома председатель Л. С. Куличенко.

Уж эггара хьалха совц «Палласовский» яхача совхоза кхашка. Совхоза директора В. И. Шипаева йоах укх шера совхозо паччахьалкхенга миллион пунт ялат дохкаргда. ХIаьта итт шу хьалха, целина ахалехьа, укх боахамо деррига а дIълуш хинар 20 эзар пунт ялат мара дацар.

— ХIаьта же леладелга мишта шу? — ехаш, ха гIерт новкъост Н. С. Хрущев.

— 35 эзар устагIа ба тха, — йоах совхоза директора.

— ХIаьта целина ахалехьа мел дар шун? — хетт Никита Сергеевича.

— 7 эзар устагIа бар.

— ТIаккха, целинас устагIа биаба-хъ дIаьта, цхьабараша дийцача тайпара, цул совгIа, хо из лакх а баьб, — йоах новкъоста Н. С. Хрущева.

— Сощца бакъда из, Никита Сергеевич!

Цхьабакъда, укхазарча лаьттай торонех берригa пайда эцара гаьна да. Iалаьмате йоккха резерв я кхашка хий дилар. Новкъост Н. С. Хрущев хьож лиманашка дIайийнача культурашка. ДотIа дилхача Iоеш дола хий совхозе хIана кийч а ц массехк участке тIадахийтад. Кхоачамхилал тIоадда чуйнай лаьтто.

— Поволжья хьалхашка лиманашка хий дуллийга дегIадоаладар лоархIам болаш гIулакх да, — аьле, белгалдовккх новкъоста Н. С. Хрущева.—Нагахьа санка лиманашка ихы а удобренеш а ехача цар гектара тIара хIанз 20 центнер ялат доаккхача моттигашка 25—30 центнер а кхы дукхагIа а даккха йиш хургья. Аз могаду шовка цу лаькъе опыташ яр, лаьтта ахале кIаьха удобренеш яхке, культураш дIаелехьа хьалха культиваци е, водкормка е. Со теш удобренеех дIадахар шуи дика юхаметтаоттаргхиларах.

Новкъоста Н. С. Хрущева боахама специалисташка хетт производства тайп-тайпара доакъош дегIадоаладарах, юртбоахама культураш дукхагIа хьувкъаьра йолча торонех. Къьостта аьлча, цуна хар лов совхоза кулгалкоша хIанз шийта хьахьувкхача участке дIайийна коартолаш малагIа тайпа я. Бакъда, совхоза директора цу хаттара жоп дала магаезар.

— ГIулакх иштта леладе йиш яц,— йоах новкъоста Н. С. Хрущева, — Iайха дIадувр малагIа тайпа ка хараз совгIа, кхетамца харжа деза тайпа, боахама хьалашка эггара пайдаегIа, эггара толашагIа дар хьаьца деза. Вайцига долаш да вай [illegible] — тайп-тайпарча культурай Iалаьмате дика тайпаш. Фу леладелга хIана а кхоачамболеш вIаштIехьаьчкхадад вайцига. Каст-каста аьйслуш да шоаш малагIа фу дIадув хаха ца ховш. Боахам интенсиве лелабаро дIадех хIера культура фу дика вIаштIехьадекъккха леладелга. Из лоархIамера доахар да.

Совхоза кIа дийнача кхашка гIолла йолх комбайнаш. Механизатораш ялат лъокхаш а оардаш е ба. Новкъост Н. С. Хрущева комбайнерашца, штурвальнешца къамаьл ду, кIа ердара гIулакх болхлоша доаккха алапи ха гIерт.

—17 центнер кIа оард оаха, — йоах комбайнера Ф. Е. Цайнера.

— Удобренеш йоацаш курийтта центнер — из во иц, Даьхьал дувц аз шо оаш чIоагIа ялат хьувкъадарца! — йоах новкъоста Н. С. Хрущева.

Новкъост Н. С. Хрущев Палласовски производственни управлене Чапаева цIерахча колхоза хьаташка хилар, цо къамаьл дир ахархоша, механизаторашца, дешархой производственни бригадапарча кагийча нахацеи мехкарашцеи. Школьникашта лаьлар шоаш хьажкIаш хьалкхееш да, уж чIоагIа хьувкъаье лерхI оаха.

— Шо молодецаш да! — аьлар Никита Сергеевича. Помидораш хьалкхееча хий дехкача участке доккха къамаьл долалу. Агрономо М. П. Лазаревас колхоза председатела Н. И. Косторниченкоса дувц боахаме Краснодарски крайн «Кубанец» яхача совхоза опытах пайда а ийца, хий дехка участок йилларах. Хий дулл моттигерча Тулгун яхача Iам чура. Хий дуллаш 50 гектар я. Хий диллара участок кийчъеча дIадехар укх шеррехьа а юхаметтаоттаргда, цул совгIа, 24 эзар сом гарга пайда а баргба.

— Хий диллар шуй хьалашка — из доккха гIулакх да, — йоах новкъоста Н. С. Хрущева. — Цу гIулакха ерригача торонех пайда эца беза, лиманаш яхка еза, насосашца хий дилла деза. Волга тIарча хих пайда эца боагIа, цул совгIа укхаза-м электроэнерги а ма йий, хIаьта вай хаьарча техникана могаргда хий хьалтIа даккха а из кхашка дилла а.

— ЙIаьхий край я шуи яр. Дукха малх а хьежа шунцига, дукха йоахал я, дикка лаьтташ да, — йоах дIахо новкъоста Н. С. Хрущева. — Хий дехкилга Поволжье дегIадоаладаро юртбоахама производство, къьостта хьайбай боахам дегIабоалабара, бежана дулх даккхара, хIаьта иштта шура яккхара Iалаьмате йоккхий торонаш хьаелл. Укхаза хьажкIаш кьалкхее еза хий дехкача лаьтта, цу тIа яхка еза удобренеш. ХьажкIаш шовех йоалхаш дола 800 центнер моша доакъар даккха деза гектара тIара. Из да цоана телшаме доакъар. Вай хьайбай боахам хьоттамах тийша биса йиш йолаш бац. Хий дехкача лаьтташкара цунга кхоачаргья чIоагIа йола доакъара беза.

Н. С. Хрущева колхоза председателага хетт хьайбай продуктивностах, йоаккхача шурех а цуи [illegible] а.

— Артела фермашка да 4,5 эзар бежан, царех 1117 Iаьржа-боарза фус бола етт а болаш, — [illegible] дувц Н. И. Косторниченкос. — 1963 шера паччахьалкхенга енкар 16000 центнер шура.

— ХIаьта шурий хоалал миштай? — [illegible] хетт Никита Сергеевича.

— 3,5 процент я, — [illegible] цу [illegible] председатела.

— Из кIеззига я, — йоах новк. Н. С. Хрущева.— Вайцига хIана а кIеззига ялла ю доаккхагера йоаккхача шурий хьоацал лаккъара. [illegible] шера 200 килограмм совгIа даьтта луш дола доахаш. Вайцига а да во [illegible] доахаш. Цу хьакъехьа «Ленински Горки» яхача моттигте академика Т. Д. Лысенко баь болх [illegible] ба. Доахана шура лаккъарах йолча цуи методих шерре пайда эц Молдаве а Украина цхьайолча районашка а. ДукхагIа терко е еза цу гIулакха. Племенной бахха тIехьа лоархIам болаш да хьайбашта искусственни осеменеш е[illegible]. Цхьабакъда, цу гIулакхa тIа хIана а дукха кустаршиха я. Хьайбашта искусственни осеменеш яра пункташ колхозашеи совхозашеи воча, эсалча хьалашка лоаттееш моттигаш дукха я. Хозрасчетах болх бергболаш лаьрхIа йола станцеш яхха йоагIа. Цига болх беш хургба йоккха квалификаци йола, племенной болх дика ховш бола специалисташ. Хетаргахьа колхозашеи совхозашеи станцева мах дургба хьайбаш дахкерга хьежжа. Иштта станцеш вIаштIехьаьккхаро йиш хулийтаргья кустаршиха дIаяккха а.

Кхашка гIолла ше го боаккхаш Н. С. Хрущева къамаьл дир Палласовски производственни управлене начальникаца Н. Я. Мыськовца, цуна ха лаьара производствана интенсификаци цуна кIоаргга специализаци ерш деш иштта латт. Никита Сергеевича белгалдоахар боахам хьалда йола продукци йоаккхаш а промышленни лорда тIа бахьнха а лелабе беза хилар. Цуна дувцалена производствени управленей болхлошкера дукха дацараш дIадех, лакхлу цар лоархIам. Толдахьа дерргдац кадараш харжа балха уттавчага, кхоачанторажорганизатораш болаш боахама хьалда дола деккьаше мадарра доаза, производства хьалда йола участок йола йоккха квалификаци [illegible] специалисташ хургболаш хIана де деза.

Дукхьал цу тайперча, [illegible] специалисташта мара могаргдац промышленни лорда тIа продукца яккхара гIулакха тIехь колхозашеи совхозашеи практически новкъостал да.

Н. С. Хрущев хьажжар палласовски хий диллара системана проектага. «Южгипроводхоза» филиала директора А. А. Смолякова аьлар, хий диллара системе оттаеш 12000 гектара тIера хий дуллаш эггара хьалхарча даьтта 4 эзар гектара тIа хий диллара болх чакхбаккха лерхI оаха. Цу балхашка хIагIоргда 67 миллион сом. Новкъост Н. С. Хрущев ха ловш хилар дIаходар иштта юхаметтаоттаргда а шерагIча масштабех хий дуллага дегIадоаладара торонаш а. 67 миллион сом дIадахийта лерхI оаш, хIаьта хий дулларгда деррига а 4 эзар гектара тIа. Уйла ехь оаш ийса дий ма? Ахча дIадохийте цох хьедовлар а дика хила дезa.

Хий диллача хьажкIаш чIоагIа хьувкъае йиш хургйола Поволжья, Днепра, Дона, Днестра, Дунайа районаш товарни дулхи шурех ялхара йоккхий районаш а хила дIаотта еза.

Ирригационни гIишлош хьалъерга дукхагIа капиталовложенеш дIайохийтаргья Советски паччахьалкхено. Цхьабакъда, средстваех хьакъалца пайда эца беза цар Даьхе рузкъа дебадергдолаш.

Чапаева цIерахча колхоза къахьегамхошцара къасташ новкъоста Н. С. Хрущева доаца баьккхар цариа боахам дегIабоалабеча, оттаь планаш кхоачашъеча доккхий толамаш доахалде оаш, аьнна.

Б. АВЕРЧЕНКО, В. БРАДЛЕ, В. МИХЕЕВ, С. МУНТЯН.

КХАШКА САТИЙНА Я

ХIАНЗ боахамашта хьалхашка латтача керттерча декхарех цаI да тIадоагIача шера хьувкъаьма хIанзе лерттIа кийчо яр. Вешта аьлча, хаиннахьа гурахьа дIадувргдолча ялаташтей эзбан лаьрхIа лаьтташ аха деза. ДукхагIа дола боахамаш ка бола ялаташ чуйица даьннад. Цу гIулакхо торо хулийт лаьтташ кийчдара берригa низ тIабахийта. Наьсарен производственни управлене цхьадолча боахамаша из да а ду. Бакъда, из ала йиш яц «Октябрь 40 шу» яхача совхозах. Хьагучох совхоза кулгалхошеи специалисташеи дIадахача шера дааьнача гIалатех пайда ийнабац. Цу шера лаьтташ хаинахьа ца кийчдарах гурахьа дIадуи ялаташ дIадувлга тIехьадаьннадар.

Ка бола ялаташ кхоалагIча августа чуйица яьннай совхоз. Хьаьха а хьакха аьрдар 2900 гектарал совгIа хIа, мукх. Цо хьаьлокх совхоза механизатораша дика гIулакх карагIдаьнна хилар. Бакъда, лаьтта оахача ка ялац совхоза. Миннта ла могаргда таххьналца хьа гурахьа дIадувргдолча ялаташта лаьрхIа цхьаккха гектар аьха ца хилар, хIаьта аьба лаьрхIа 672 гектар мара аьха ца хилар.

Совхозе аха могаргдолаш да 1270 гектарал совгIа лаьтта, шортта мукъа ДТ-54 яха трактораш я. — Из гIулакх тIехьа хIана доах оаш, аьнна лаьча хаттара, мукъа трактораш из тха, яхаш бехказа буял совхоза кулгалхой. Из бакъдац. Совхозе кхьйола эIамига трактораш йоаккхаш 22 совгIа ДТ-54 яха трактор я. Царех дукхагIчар дийнахьа кхашкара чо ара тохаду, еллос хьокх. Цхьабараш еха станешка латт. Ужжал трактораш тоъаргъяр хала балхаш де, нагахьа санна царга лерттIа болх байтара.

Укхайа трактораш шиъ смених байтад болх. Совхоза кулгалхоше йоах цар [illegible] смених бу. [illegible] смених бош бола болх цар кхьча тайпара кхетабу. Нагахьа санна цхьаь трактористо дийни буси цахадаш болх беш хилча шиъ смених болаш лоархI цар. ТIаккха фу бала оасарле хургья [illegible], бус митара ухача трактористо балха балхах.

Цул совгIа, оахаш дахча лаьтташка е минеральни е моттигера удобренеш ехнац, ехка дага е бац. Ма мел зене да хьоаш хургаш керттера агроном хоа. Яндиев, бакъда, из ца кийсдалийтара цо хIанзалца къадаь хIама дац.

ХIанз совхоза кулгалхоша лерттIа терко е еза сихагIеи дикагIеи лаьтта аьара.

М. АЛИХАНОВ.

НОРМАШ ТIЕХКХОАЧАШЪЕШ

Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революцина 47 шу дузача денга къахьегама совгIаташца наькъа яха лерхIаш хьиэаре къахьег Грозненски машиностроительни арматурни завода коллективо. Валови продукци арахецара лерхI бетта план 119 процент кхоачашъяьй цо. ХIаьта дукха электроэнерги, бедаз, кхьйола материалаш кхоярча иттай эзарай сомаш ахча кхоадаьд. Уж толамаш дахара кържача кхьо хьалхара моттиг лаьцар цох. Оамо-на кулгалдеча механосборочни участка коллективо.

Керда шу доладелча лоаъ участке хьалхаа лелаш доагIа цох. Лигун керте латта коммунистически къахьегама бригада. Смених йоаз заданеш массала а 140 — 160 процент кхоачашдо бригада членаша. Бригада дикагIбараша лоархIаш ба слесараш - сборщикаш Головченко Андрей, Крайнии Вячеслав, Карасев Петр, кхьберам.

Т. МАГОМЕДОВ.

ГIИШЛОНХО

Малх бе боагаш, мух ба хьакхаш,
Дарже батах кIаркхал Iетт.
ГIишлош еча вежарш дотташ,
Каршинка тIа мархьал бетт.

Деравш лаьтта барекъа дийха
Хоадий по дIвоттаду.
Цо бьех баьца, доацчар хьайа,
Керда вазар доаьлу.

ЛАЬТТА ХОЗДУ ШУН КУЛГАША, ГIИШЛОНХОЙ!

МЕХКДАЬТТА ХИМЕНА—КЕРДА ГIИШЛОШ

ИТТ ШУ дьаьнна Грозненски химически комбинате эгтара хьалха фенол-ацетон яха чIогIа мах бола продукт лаьхна. ХIинца урагIьаха комбината корпусаш латтача моттиге 15 шу хьалха баьхкар гIишлонхой. Цу хенахь цхьаннена а хетацар укказа, ушалаши кIотаргаши йолча ара, тохни вайна гуш йола комбината йоккхий корпусаш — вай хаьарча эгтара а ДикагIа йолча техникаца кийчъаь производствении цехаш кургъаьнна. Халонашка баьнначта, уж вшаеш кьобоагIача гIишлонхоша шоашта тIаьйцар партен правительствани хьалхашка оттадаь бехктокхаме декхар — моттигерча бедалах химически продукци арахецаргйола цехаш хьалъелга. Хьинар долча гIишлонхоша хьалъаь вахар фенол-ацетон аоцхена химически цехаш. Цул тIехьагIа хьалъе йолайр синтетически спирт доккхача производства хьалхара аргIа. ХIаьта шу даьннечул тIехьагIа дIаьо я шер йир фенол-ацетон доккха производство.

Уж деррига балхаш лерд я хинна дIаьтар йолиятилейн синтетически дербаш деш йола производство а спирт доккха шоллагIа аргIа а дьаьлъара. Уж предприятеш хьалъе аьнна хьалхашка оттадаь доккха декхар сийленца кхоачашдир гIишлонхоша, монтажникаша, кхийолча организацей болхлоша. Цар хинал хьалха йисте а ньхя болх бе йолавлийта дIаьлар химически комбината цхьайола комплексаш.

Тхо, гIишлонхой, чIогIа гIалдигар укх шера март бетта синтетически спирт доккха шоллагIа аргIа хь йистекхкарон ледцана хана из йиза карьерзан. Химе предприятеш хьалъярал совгIа цу хана чуьх «Грозхимнефтестрой» треста № 9 йолча гIишлой-монтажни управление болхлой коллективо хьалдаьд химикашта чубаха 100 совгIа цIа, дика квартираш, тихкаш шоашта чуьх я йолаш. Цар дьаьлъей шн школа, шн ясли, йиъберий беш, культура дворец, общественни организацей цIа. Нах чубахен культурно-бытовой гIулакхашта эшен 54 эзар квадратни метр хула цIенош хьалдаьд кар. Укх шера февраль бетта тхе коллектива тIаьнллар Грозненски ацетоно-бутилови заводе дрожжей концентратий цех шоллагIча квартала хьалъаь а ньякха, эксплуатаци дIаьлара декхар. Из декхар дикха кхочашдир коллективо.

ХIинца укх сахьата тха гIишлонхоша монтажникашца балхаш ду Грозненски химически комбината синтетически спирт доаккхача шоллагIча аргIан цехаш, Грозненски электромеханически заводе цехаш эргахьа тоаеш, ГрозНИИ кхи тIа а объекташ еш, Грозненски крекинг-заводе Т-18, 21-Iа яха установкаш еш.

Дуккха хIинна хьвд СМУ-9 коллективе, цхьабакьаь, дю дезаш хьваннана латтар дукха а дуккхагIа да.

Коллективо йерригача балхаех 85 процент йолу кагирхаьна. Уж ба гIишлонни училищена юкъера девара шоллаши цхьа цхя.

ВорхI-бархI шу хьалагIа хинначоа юкъ свлангара хувцаенной гIишлонни хьалхьара технологи. ГIишлошьара балхашта индустриализаци механизаци кро дIадех гIишлонхой хьйша, шикъ йиъ йоцал йола цхьа куаге. Производство бедх бей а болх ца бен а бахи шоллагIа, хьовлагIа. ЙиьалагIа говзалаш Iомаю йерригача болхлоша. Ишттa говзалаш йола цаь хилайо цхьа болх йистебаьлча а цу балха кхуьсон хилча дуккхагIа эшача балха чIа ках уиттабе йиш хулийт. Цу гIулакхо хиикахье, дикагIа, даргIа гIишлош хьалъе торо ду.

Тха организаце болхлой къахьегама овсарле лаккхьара, къахьегама а производствении а дисциплина чIоагIьара йоккха йоарцхIам болаш я бригадирий совет. Цо бена балхо чIоагIа ловкъостал даьд укх тхе шера хадлинза СМУ-9 рентабельно боа1 баш хилара?

Кхоачарча тхоай дезача денна — гIишлонхочун Денна тхо накъа доагIа производствении коталонаш а аьхаш. Генеральни подрядал норхI бетта йоагIа план 112,1 процент кхоачашъьой.

Заказчика йистадьнна дIалеярла ах шерарча балхех 145 эзар сом пайда баьннаб. Укх шера СМУ-9 болхлой балха плане фонд тIех дIайхийта моттиг ю.

Тха управлене я 31 бригада, царех 20 комплексни бригада ю. ХIаьта царна юкъе 10 коммунистически къахьегама сий дола цIа лелаеш я я.

Грозненски химически комбинат шеръяларша цхьана дуккагIа хиннаб тха гIишлонной а. Хьахиннаб гIишлошъьара балха йоккха говзал йола специалисташ. 1950 шера тхо долча балха вьра гIишлошъьара училище йистаьккха вIамига саг Иван Кузьмицов. ХIинза из коммунист ве, кагирхой сайрийнара школа йистаьккха вала воал. Цо хьаххле лелаеш я коммунистически къахьегама бригада. Комбинат хьалъе йолаеннача хьалхарча шерашка балхкар плотникаш Г. Е. Кириловг, П. И. Кругликов, каменщикаш ии, Мальков, Башкин, кхи дуккха барш а. ХIинэ уж йоккхийча комплексни бригадашта хьаххле лелаеш ба.

Кадрови болхлоша нонъостаща Дымова, Говорова, Мартыновн бIеш болча кагийче наха шикъ-кхоъ а кхи дуккхагIа а говзалаш Iомаьяй. Комбинат хьалъе йолаенча хана мистер волаш балха веача Н. С. Хачатурянах хIинэ кулгвахо а СМУ-9 керттера инженер я хиннав.

ГIишлонхочун дийнахь тхе коллективо балгалбоиз къахьегама толамаш даьха дикагIа бола болхлой.

Производствении толамаш дахха накъа гIоргIа тхо Октябра дезача денна а.

В. ЗЮЗИКОВ.
«Грозхимнефтестрой» трестa СМУ-9 инженер.

ГIишлонхой дезача цIейна сийлеца накъа бахнара хьинаре къахьийтал № 131 йолча гIишлой-монтажни поезда болхлоша. Царех кхи ву каменщик Михайлюк Владимир Георгиевич.

Дукхьашха балха зенача хана цхьаккха балха говзал яцар Владимира. Цудуьа тайп-тайнара балхаш деш массеха бутт баьккар цо. ЧIогIа безабалар цуьна каменщика болх. Верриге хиэтIа а бахийта къадьнйсар цо из Iомабара. ХIинэ йиьлабIча рефрада каменщик ве ков Михайлюк. ХIара ёмене йорни хьвйера лаврбIача 160 процент кхоачашйо цо.

Кхичарна шай балха опыт дIалуш дукха къахьег Владимира. Масала, дукха ха йоццаш кира балха ера Делигова Тамара. Из хьвнайар Владимирца болх бе. Кхо бутт йоаллешехь дика дIахьетайр цо из балхах. ХIинэ цхьаьккха сага балха говзал Iомаеш во ца. Ишттa къахьегарах хIара бетта премин тол цуьна. ГIишлонхой ден сийна Сийлен грамота яла оттадаьл Владимира.

Цо йолх бена бригадо дийнарш тIаьйцалар 120 квартира йола цIа 1964 ноябре ачалейна хьаладетта дакийа. Шоай торонашка а дьежа Октябра сийна 7-ча ноябре хьаладетта дIадилар1 ва цIа.

Сурта тIа: каменщик Михайлюк Владимир.

И. Панова сурт.

СИХА, ТЕШАМЕ, ДИКА

БIАРХА хьеж аккхи малх. Цо гIишлонхой юхь йоагаю. Къаьстта хала да болх бе «Монтажтермоизоляции» яхача трестерча изолировщикашта. АххидIайхача дийнахьа малхо йоагIьйаьча металлоконструкцеш изоляци еш хул уж сафралца. Вахьда, цу йоагIалах ца къахкаш, кIьдбаларах ца бохаш болх бу цар. Къаьстта чIоагIа къахьийтар цар шоай гIишлошхой денна накъа боагIаш.

Дукха ха йоацаш а тIехь тIехьабусаш хилийрах критика еш во бора цар болх. Бакъда, хIанз чIоагIа тоалуш латт гIулакх, толамашта тIехьа толамаш доах.

«Грозхимнефтестрой» треста № 9 йолча гIишлошъьра-монтажни управлене дIайолаьь Октябра хьалхара социалистически йхь хьал а лаьца шоаш 120 процент кхоачашдергда аьнна тIаьйца бетта дола декхараш 140 процент кхоачашдергдолаш йаьккхи изолировщикаша. ХIаьта цар уж кхоачашдир 160 процент.

«Монтажтермоизоляция» яхача треста мастера вов. Нехобегина аз къамаьл дича, са хаттара жоп луш записной книжка хьел а дьаькха аьлар цо:

— Планах июль бетта 18,0 эзар сом дIадохийташ бола бе безаш дар тхо; хIаьта оаха 29,7 эзар сом дIадохийташ, болх бир.

Укх тIехьарча хана изолировщикий къахьегама овсарле дикка лаккхъеннай. В. Гончарова керттера латтача коммунистически къахьегама бригада штукатурана метта турбашта аппаратурана мукх ца дуача аьшка листаш тIахьерчаю. Цу гIулакхо болх сихбу, дукха яхаргйолаш хулийт изоляци, е бисар хьакха а дезац. Цул совгIа керттерча изолировщикаша Гуриникас, Токаева Айвас, Мурашкина Раясас, Аблушов Михаила керда професси Iомаю — кровельщикий-жестянщикий говзал.

Хьурмат а кхом а беш стройматериалаш дIаиххийтарах, гIишлошъьра дикагIа йола методаш юкъейоалларах гIишлошка дIадодар 0,6 процент лохде лаьрIад участко.

Проилеа цIенъеча установка тIа ду балхаш йилача хоалл хьалхагIа йистедаха лерI участко коллектив.

Дукха ха я балха ла йистедаьна, бакьда еш латтача корпусера хьахоа монтажникаша доахха илли. Уж ба Медниникова Мария бригадера мехкарий, балха дидаьанначуя тIехьагIа сийрда мел я болх бе 42 метр лакха йолаш корпуса этажеркерча турбашта изоляци е йийна.

Царна юкхе я 130-гIа йола корпус а. Цу тIа болх беш йола Д. Захарченкин А. Коболевел бригадош а, Медниниковай бригада санна, боад къовлабаллалца сайца ба. 9 август тIакхоачаш 130 корпус йистеяккха лаьрIад цар.

Барт тайнача цу бригадай коллективашта мел хала хиларах мухале йоаккхалургья, Июль бетта план Медниниковай бригадо 180,4 процент, Гончарова бригадо 130, Кобаленчо — 127 процент кхоачашйир. Дуккхаза а чийсениха шоай болх баьккхачул тIехьагIа цу бригадаша кхычарна а новкъостал деш.

ВIашин новкъостал даро, цхьа дезал санна барт болаш хиларо балха тIа толамаш доахийт бригадашка. Тахан къахьегама совгIаташ дахаш шоай дезача денна накъа беьхи изолировщикаш кхоана Сийлахь-боккхача Октябра 47 шу дизара а ишттa накъе баха дагI ба.

А.ХАРАЕВ.

Атта да царца болх бе

ТХА, № 9 йолча гIишлой-монтажни управлене болхлоша баьча тIахнехамо чIоагIа къахьега дог урзоттадир вай республикерча дуккхача къахьегамхой. Оаха, гIишлошъьраша, дика кхетаду тIаьйца декхараш мел бехктокхаме а хала а да, бакъда уж кхоачашдулургдолаш-м да. Оахоа деина дош кхоачаш цо деш юхь цIий йолийтаргъяц оаха тхоай.

Сога я каменщиксий коммунистически къахьегама бригада. Тха бригада хIара член къаьстта чIоагIа къахьегаш, махулла дуккхагIа шийгара хоагIар дала уйла йолаш накъа вера ший кIейка — гIишлошъьчун Денна. Тха бригада керттерча дакъе 175 «б» яха корпус хьалъеш я.

ВIашин хага а, даьнна, корпуса бытовой дакъен промышленних дакъа цхьоалагIа этажи хьалъетта яккха декхараш тIаьйцадар оаха. Уж хIанззехьа а кхоачашдаь даьннад. Из да тха бригадо ший дезача денна луш доле къахьегама совгIат. Барт тайна дезал санна болча тха бригадерча наха могаргда моллагIа а къахьегама котало яккха.

Хала даш кадрови каменщикош А. Ленкевич, Т. Горелова, В. Кравченко, А. Зубенко, Л. Буркина санна дика боля беча нахаца къахьега. Ваьха цареш тIехьабиеш дукха ха йолашаш училище яьккха тха бригадацера къона каменщикаш Петр Ким, Владимир Мончев, Анатолий Черных.

Коммунизм хьалъеш боалаача вай советски наха эшо гIишлош чеккагIа, дикагIа, даргIа хьалъьера тIехьа къахьегаргда тха бригадо дIаха а.

А. МАРТЫНОВ.

№ 9 йолча гIишлой-монтажни управленин коммунистически къахьегама каменщикий бригада бригадир.

7 САХЬАТА БОЛХ—6 САХЬАТА

ШОЛЙ торонех бизза пайда а эцаш къахьегаш я укх шера Чокаев Сайпудина кулгалду бетонщикий бригада. № 9 йолча гIишлой-монтажни управлене бригадашта юкъе къахьегарца коммунистически къахьегама сийлен цIи яьккхар цу бригадо. Бригада болх беш цхьайтта бетонщик ва, царех дуккхагIбараш гIишлошъьчa 10—15 шера болх беш а ба. Цудухьа, дика шаьрбеннаб уж цу балхаца. 7 бетта план тIеккхоачашъьнай бетонщикаша. Бригада йийкъай кхаь звеноа. ХIара звенона кулгалдеш ва лакха балха опыт йола бетонщик. Звенешта юкъе шера социалистически яхь лаьржай. Лугански гIишлонхой болам хьал а лаьца бригада членаша 7 сахьата бе беза болх ялх сахьата кхоачашбу. Ишттa накъа даьхкад тхо гIишлонхой дезача денна, — йоах нов. Чокаева.

Ишттa дика къахьегача бригада болхлошта юкъе белгалбаьннарашта дукха Сийлен грамоташ ii пременаш еннай. Царна юкъе ва бригадир Чокаев Сайпудин, Садаев Ахьмид, Тасуев Хьамид, ишттa кхыбараш. Массеие догIоздоаккхаш да цхьаькха совгIат: СМУ-9 карарн наре тенн ШIе байракх лелаю цо хIанз. Уж да бригадо шоай дезача цIейна накъа йоагIаш кийчдаь совгIаташ. ШIе байракх ялы дIа цо луш накъа баха лерхI цар Октябра дезача цIейнa а.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

Сурта тIа: Чокаев Сайпудина кулгалду бригада.

И. Панова сурт.

СОВЕТСКИ САГА ВАХАР ТОАДАРА

ИТТ ШЕРА СССР-е БАХАЧА НАХАХ АХАШ КЕРДАЧА ЦIЕНОШКА БАХА ХАЙШАБ

ВОРХI шу хьалха КПСС Центральни Комитетон СССР-а Министрий Советон тIаьйцар «СССР-е нах чубаха цIенош хьалдара» бола соцам. ТАСС-а корреспондента даьча хаттараша жоп луш СССР-а Госстройерча граждански гIишлош хьальерий архитектурай печчахьалиген комитета члена В. А. Бутузова аьлар:

—Цу соцама тIа оттаьйр нах чубаха цIенош ца тоъалга дIадаккхара балхий Iалаьмате йоккха программа. Вай мехка городаш хьалъелга массаза а анйрхIад бахача наьха вахарь хьал эгтаро даккхагIча боарама тIа доаккхош Iалашдара керттерча средстваш цаI. Укх тIеххьарча шерашка Советски Союзе чIоагIа бе йоаллаю нах чубаха цIенош дукха а чекка а хьалдара хьекъеьла дунен эгтара а доаккхагIа долча мехкашта юкъе хьалхара моттиг. Советски Союзе эзар сага дерхIаш хьалъю США-ен Францен ечул шоза дуккагIа, Англе е Итале ечул шоззи совгIа дуккагIа квартираш.

Из проблема чакхъякхаш атта дацар советски халкъе. Дунен шоллагIа тIом лаьттача шерашка СССР-а миллиони фонда Iалаьмате доккха зе дир. Фашистски оккупанташа цIенаьь йохаьь а юкъ-юкъера йохаьь а йоагаьь а 1700 городи поселоки яь. Ишташ ваараш юрташ, 70 миллион квадратни метр совгIа нах чубаха цIенош дохаьйр. Дукха хьалдеш дола нах чубаха цIенош хьалдаьккара вай мехка чIоагIа индустриализаци ю цу балха, заводашка кийчъеча йоккхача оаткелех нах чубаха цIенош вIашагIдохара механизировани поточни процесс йийн дIаоттаю гIишлош хьалъьера производство. 1957 шера советски гIишлошъьераш хьалде болабелар дезал болча наха квартираш йола диаза-пхеза вIаштIаргаь. пайдаенгIа дола цIенош. ДIадахача шера дезалаш бола нах цIеношка баха ховшаро 94,5 процент даьнар. КПСС ЦК-и СССР-а Министрий Советен соцам баьчул тIехьагIа городаши поселкаши хьалъьера гIулакх а хувцаделар. ХIанз нах чубаха цIенош хьалду керттерча дакъе мукъа йоача йоккхийча моттигашка. Цу моттигашка цIенош хьалдерие цхьана хьалъю школаш, берий бешагамаши яслеш, клубаш, кхийола бахача наха хиланза йийбоаца объекташ.

Кирпишкех гIирсаш хьалдара гIулакха юкъе доккхий хувцамаш хиннад. Нагахьа санна тIом хилалехьа хьалхагIа кирпишкех цIенош хьалдена дIамигача оатхалашка мара керттерча дакъе аьшкабетон дIайохийташ хиннаеш. ХIанз кирпишкех цIенош хьалдача йолха ерриге конструкцеш арарчен чурчен панелашка дIаийккхача, заводашка кийчъеча йоккхийча аьшкабетона элементех латташ я. ХIанз ялх яшка я СССР-е городаш хьалъеш дола деррига доккхий балхаш индустриальни методашца ду аьнна. Заводашка цIенош хьалдар Iалаьмате пайдане гIулакх да. Нагахьа санна хьалхагIа дуккхача квартирах латта кирпишкех деш дола цIа шера а кхы дуккагIча хана а деш хинадале, хIана ишттa йола панельни здании эксплуатаце дIалу биъ-пхе бетта. Укх тIеххьарча хана кIезига гучаьннаяц ишттa йола гIишлош цхьан бетта а кхы кIезигагIча хана а хьалъь йоахе хьалха латта коллективаш. Экономисташа даьча лоархIамех йоккхача панелех цIенош дарга дIабода къахьегам 35—40 процент кIезигагIа ба, цу хланешка дIабодаш бола мах дикка лохлу. ДIадахача шера нах чубаха дIадениача цIеноех йоккхача панелех яьча зданешка лоаца удельни дакъа 20 процентал соадаьлар. ХьегIадоагIача шера 35 процентага кхоачаде лерхI я. ХIаьта 1970 шера йоккхача панелех деча гIирсаша лоаца удельни дакъа 55—60 процент хургда. Шерра даьржа гIулакх а хинна дIаэттад йоккхача панелах цIенош делга Москве, Ленинграде, Киеве, Минске, Свердловске, Ташкенте, Нижний Тагиле, Череповеце, дуккхача кхыча городашка а.

Укх тIеххьарча шерашка вайнага хьахиннай гIишлош хьалдара организаце керда форма — цIенош ду комбинаташ (ДСК). Цун башхало латт цIеи оатхалаш еча заводе функци мейдан тIа здани йогIача гIишлошъьча организаце функцешца ДСК-а вIашегIтохаш хиларах. Цо йиш хулийт цIенош хьалдара цанаш 20—25 процент лохъе а накладной расходаш кIезигъе а.

ХIанз хьалдеш дола нах чубаха цIенош дукха а дуккагIлараш хьалду типовой проектех. Уж оттаю гIишлой стандартни оатхалаш цIенош деча юкъе а йоалаергйолаш. ЦIенош хьалдеш йола вIашагIъехка батхалаш хIара тайпа духхьал цхьан боарамех я, дуккха а дуккхагIа йола квартираш цхьатарра лакха я, тховнаш цхьатарра шорал долаш, цхьан тайпара лагIай клетка йолаш да.

Нах чубаха деш дола дуккха а дуккхагIа доа цIенош хьалду шиь, диь цIеноех латта квартираш йолаш. Кухнеш я 6—7 квадратни метр хулаш, пенаш 2,5 метр лакха да. Керттерча даькъе уж 4—5-зза вIаштIардаь цIенош да.

Советски наха доккхал ду шоай 6 миллион совгIа волча гIишлонхочох. ДIадахача шера мехка хьалдаь йистедьалар 77 миллион квадратни метр йола цIенош. Уж да Харькова санна 8-я е Минск санна йола 14—я город хилдал. Царех 1963 шера керда квартираш кхаьча а чуйеча цIеной хьай тоадаь а 11 миллион саг ва. ХIанз шин хIирах ду хьалхарча пятилетка цхьан шера деш хинараш миссел дола гIишлой балхаш. Вай мехка материальни производства керттерча даькъах цаI а хинна дIаэттад гIишлош хьалъелга. ГIишлош хьалъьро дикхача даькъе кхоастаю халкъа бохама деррига доакъош дегIадахара темпаш, халкъа материальни хьали культурен лакхъялар. Укх тIеххьарча итт шера СССР городашкен болхлой поселкашкен хьалъьнй 17 миллион совгIа квартира, хIаьта юрташка—пхи миллион гаргга цIенош. Кердача цIеношка баха хийша а чуйейте тоаьь а 100 миллион саг ва — СССР бахача нахах ахаш гаргга. Духхьал вай мехка столице—кердача цIеношка нах баха ховшаш йола город балха Москве хIара шера хьалду шн эзар гаргга керда цIенош.

СССР-е нах чубаха хьалдеча цIеноех кхаь даькъах шн дакъа печчахьалкхен капитальни чотах печчахьалкхен гIишлошъьча организацешца хьалдеш да. Печчахьалкхен чотах хьалъаь ерига квартираш массе хана чубаха йиш йолаш, чухоерт мах ца боккхаш бахача наха дIалу. Вайнга квартирах боккха мах эгтара лоагIа ба, къахьегамхой алапех 4—5 процент мара лацаш яц. Цун совгIа боккха доархIам бу нах чубаха цIенош хьалде ю операни дегIайоалларо. Цунна йоккхий льготаш лу печчахьалкхено. Семилетка укх тIеххьарча шин шера нах чубаха хьалдергдолча цIеноех бархI процент гаргга нах чубаха цIенош деча кооперативашка кхоачаргда.

Советски сага цIенош дар, сага долча ирзза цIенош дар, аьлар юкъара шн чакхоалаш нов. Бутузова, вай городаш хьалъьра гIулакха закон да. Дуккхача миллионех латтача вай гIишлонхой къахьегам юкъарчал йоалцаш нахага кхоач. Йоазаш йолча Маяковски стихотворене турпал волча хитейшинк Козырева шн керда квартира хьанийцачъ дега чура гIадвaxa аьлар«ЧIоагIа нийса Iаьдал да вай Советий Iаьдалiъ МугIарех волча цу болхлочун уж дейлаш баггийргда моллагIча а советски саго.

АТЕИСТИЧЕСКИ БАЛХА ЛАРД

КЪАХЬЕГIМХОШТА атеистически кхетам балара йоккха моттиг дIалоацаш я клубашкара, культурай цIеношкара цIеча уголокашкара атеиста кабинеташ уголокаши.

Орджоникидзевская яхача станицерча района культура ЦIагIа атеиста кабинет вIашагIъелла массеха шу да. Доккхача вIагIа я из кабинет. ЦIена а порядок я я укказа. Истолаш тIа уал атеистически литература, Iилмен дин, Iилмен вахари, «Работница», «Крестьянка» яха керда журналаш, газеташ, «Знание» яхача общества брошюраш.

Дынах тешарашца беседаш еча хана дукха хаттараш гIуйадуал атеиста кабинете.

ХIара ершот дийнахьа атеиста кабинете нах гул а луш шоашта пайдане хеть естественно-Iилмани Iилмен а атеистически темаех дола дешаш дувкаш доле гIулакх традици я хинна дIаэттад уккъза. Бахача наьха безам ди тIехьа дуккхагIа дегIабоагIаш ба кабинета болх.

Масала, дукхача хана дынах тешаш бола цамогаш бараш дезача хица бераьбеш хинна Орджоникидзевская яхача станицера нов. Спицын. Цунца дукха кхетама болх баьб. Оаш-оаш библиотекаш тIаьзар из. ХьалхагIа естественно - Iилмани, тIаккха дынаш дукхьаларей литература деша ваьлар из. Нов. Спицын наст-наста ухар атеиста кабинете ешаш коллективни лекцешка ладувгIа. 70 шера гаргга йолча хIана даьлах тешаш хинна из библе тIара бакъдоацарах бIарга ма дайн а дынах цIи теша ваьлар. хIаьта тха дикагIбола агитатор-атеист я хилар цох. ХIинзлехьа Iилман атеизма университете. Моттигерча радио чу гIолла, сайренашка массехказа къамаьл дийд цо дына духьаларча темех.

Дынах тешаш йолча Веленкена индивидуальни беседаш ярах а боккха толам баьккхаб. Хала вахар долаш ньхай нов. Веленкое. 70 шу гаргга ха я цуц, йоазув хоаш яц. Лоало, боалоно, иракобесе доал лаь печчахьа ха дика дага йоагIа цуна. БIаьхий барашца вошал долаш дар киназ а. Сатоха, мутIахьа хила яхаш хьелам бора кинаэо дынах тешарашта, — яхаш йуйи хIанз Екатерина Афанасьевна Веленкое къаьнача хана дына гIулакхаш Iомадеш хьалкхеьй со. ХIанз кхи сурт да. иразерча хана дая шо кагирхой, сийрда ба шун никъ.

Вахара ше хьадийлад нов. Веленкое бIаргаш. Бакъда, накар ше долчча бесса дIахьокха ха-м дова. Атеисташта ца дева хьалха хинар а хIанз долаш дар е нийса дIахьокха, тIаккха бакъдолча вахаро-м ше-шийна никъ боаккхаргба.

Цу атеиста кабинета балха опыт дIаяьржай кхыча культурай ЦIеношка а. Цу тайпара атеиста кабинет вIашагIъеллай первомайски культура ЦIагIа а. Культура ЦIен директор волча къонача коммуниста нов. Халдыхороева кийчдир атеиста кабинета вахьрхIа доле цIа, хьокхаме пособеш, альбомаш. Укказа хан-хана хьа бу атеистически болх. Хьехархоша ии. Ганиева, Хасиевас, Татиевас, кхычар лекцеш еш укказа. Дынах тешарашца индивидуальни беседаш ю культура ЦIен директора нов. Халдыхороева, Хашиева Тайсума, кхычар. Из бахьан долаш шоай дына гIулакхаш дитар моллаша Чапановъ, Хашиев Махьмада, кхычар.

Атеиста кабинете кест-кеста ухь кагирхой, хоамал мехкарий, боккхий нах. Дунех, космос каргерзачрах а Iомаярах я долча советски Iилмана карагIаьннарех йолча лекцешка, беседашка ладувгIа безаш боагIа цар.

Первомайски культура ЦIено дIадоладьча дикача гIулакхах бола хоам дIахезар хоаллеха уллача мужича яхача юрта а.

Уж тайпа кабинеташ вIашагIъехкай Серноводская, Нестеровская, Ассиновская, кхыча станицашка.

Вахархоша хьамоьалера, чIоагIгача уйлаина йола атеистически кхетама болх бергбола система районе хилара вахадаш къовсам дIоаттабеш я Сунженски района партийни организаци. Цу гIулакха атеистически балхан юкъеуза ерриге партийни, профсоюзии, комсомольски, кхийола общественни организацеш.

А. ШАПОВАЛОВ.

Сунженски управлене партийни идеологически отдела заведующе заместитель.

«СЕРДАЛО»
2-гIа оагI. 8 август 1964 шу.

ЮРТБОАХАМА ЗНАНЕШТА—ШЕРРА ПРОПАГАНДА

ІИЛМАНИ политически знанеш, производства дикагIбарийн новаторийн балха опыт шерра дIайоаржае дехарийла а идеологически фронта массови организаци йола «Знание» яха общество. ХIаьта мишта вIашгIехьбаьккхаб юртбоахама знанешта дикагIйолча опытан пропаганда яра «Знание» яхача общества Шаьла районерча отделене шинй болх. Районе вIашагIъеллай «Знание» яхача общества юкъайнйара 26 организаци. Укх дIадахача ах шера 2054 лекци йийшай, доклади беседеи хьй, царех 360 юртбоахама темаех я.

Духхаргlен дикагlен лекцеш ешара дикагIйолча юкхьанцарча организацеех ларх1а мегаргьа Центрой яхача юртарча бархIшерарча школера Куйбышева цIерахча колхоза гIулакх ду группа. 87 лекци йийшача цу группана кулгалдеш я хьакархо нов. Короткова. XX-ча партсъезда цIерахча колхоза гIулакх деш я Майртуп яха юртара школа. Укхаза 61 лекци йийшай. Шийн хан - ханнахьа, дика ца болх беш я Расуев Махьмуда кулгалдеш йола «Джалка» совхозера группа. Укх шера ялх бетта цу группа членаша йийшай 71 лекци. Дика а дикза дакъа лоацаш а бригадашка, фермашка, звеношка юрта боахама темаех лекцеш еш, доклади ю совхоза керттерча агронома Магомадова Инарале, совхоза парткома секретара Алхадов СаIадала, керттерча зоотехника нов. Шавлохова, гIоргаьнича хьажкIаш лелаерхочо Зармаев Абдулхьамида, № 1 йолча шурий-товарни фермерча доярка Шахидова Зарета, кхычар. Цар шерра пайда оц гойтара агитацехи, пропаганда яра иштта пайда хьабоалаш йолча хиттарийн копийн сайрекеи, тематически сайренех.

ЧIоагIа эшаш йолча юртбоахама темаех къахьегамхошта лекцеш ешаш бола «Знание» яхача общества членаш дукха а ба районе. Царех ба: Ленина цIерахча колхоза председатель Мухлаев Садди цу колхоза парткобинета библиотекарь Сосланбекова Дагаши, Нов. Сосланбекова хан-ханнахьа лекцеш еш бригадашка, звеношка, фермашка. Цо ения лекцеш боккхача пайдане а дика кхетаеш а хул, цудухьа уйла тIаяхийте ла а дувгI гулбениараша. Юрта боахама знанеш дIайоэзийтара иштта дика къахьегаш ба XX-ча партсъезда цIерахча колхоза партийни организаце секретарь Джамалдинов ИбрахIим, цу колхоза ветеринар Борсанов Увайс, керттера зоотехник Лютеров Ираклий, «Гудермесский» совхоза керттера агроном Рябов Иван, кхы дукха бараш.

Первицнен Светличнен дикагIйолча балха опытаца йоккха уйла тIайохийт производственни управлене боахамашка. Цу темах лаьца дукха лекцеш йийшай, цудухьа мехка юрта боахама производства цу сайрдача малхий болам хьал а даьца гетгара дукха нах къаьхьета болабенийб районе. Цхьабакъда, уж дика гIулакхаш долча «Знание» яхача общества Шаьла района организаце балхаца кхоачамбоацараш а кIезига дац. Юрта боахама знанешта, дикагIбарий опыта пропаганда ирен кхийолча мероприятейи учет во лелаю. Эсала болх бу юртбоахама методически секце, цун заседанешка хан-ханнахьа хьежац лекцейи доклади тезисашка, балха опыт йовза лекцораш дIа-юха ухилгеи лекцей тексташтa решении елгех лерттIа лелладац. Юрта боахама знанеш дикагIйола опыти йоаржаяра шерра юкъеозац специалисташи практикаши. Юрта боахама знанеши дикагIйола опыти шерра дIайоаржаяра диэза дакъа лаьцац «Знание» яхача общества членаш хила йиш йола 69 лаккарен 112 юкъерон образовании йола специалист вa производственни управлене, цхьабакъда царех дукхагIбараш цу гIулакха дакъа лоацаш-м бац. Из гIулакх иштта хилара тешал деш да производственни управленера «Знание» яхача общества юкхьанцара организаци йохар. Юрта боахама знанешта пропаганда елга геттара во леладу цу штаберча специалисташа. Масала, управлене керттера агроном нов. Ялхароев «Знание» яхача общества член вац. ВIаргчача шера цхьа лекци мара йийшаяц цо, из а парткома заданех. Иштта цу лоархIамерча гIулакхах эсала дакъа лоацаш ба кхыбола керттера специалисташ а.

«Знание» яхача общества Шаьла района организаци декхарийла я цу балхацара кхоачамбоацараш лоацача хана дIа а даьха юртбоахама знанештен дикагIйолча опытан районе колхозашка, совхозашка тIагIертта пропаганда елга кхетамца вIаштIехьдаккха.

М. ИНАРКАЕВ.

ІАНА—КИЙЧО

ШОРТТА ДОАКЪАР ХУРГДА

ІАН ЗАМАЛАХЬА хьайбаш ялабара эша доакъар IалашдаранI йоагIача тайпара фермашта ремонт деш, йоакхоеш ба Сунженски производственни управлене XIX-ча партсъезда цIерахча колхоза кулгалхойи хьайбаш лелаерараши.

ХIанзе а товеш латт колхоза хьайбай фермаш. Къаьстта дика вIаштIехьдоаьккхад из гIулакх цхьоалагIча шурий-товарни ферме. Помещеней кораш рамаш увттеш а, ишта тохаш а, наIараши ийнаши тоадеш а ба укхаза. Цхьабакъда, хIанзачул тIехьагIа де дезаш тоъал балхаш да ферме. Масала, чура тхов кIаькъоланза я цхьа корпус. Из бахьан долаш дIадахача Iай шийла хилар цу помещене чу.

Ферма болхлошеи специалисташеи халача балхашта механизаци яра уйла е еза. Ремонт эшаш - дехтовнех хьалтеха доакха вышка наькъаш. Тоае еза хьайбаша хий мелаш йола нийш а. Дукха хIама эшац лакхе белгалдаькха балхаш де. Цудухьа сиха чаккдаха деза уж.

Хьайбашта йоа деррига хьалаш лерттIа а ханнахьа а вIаштIехьдоахаргда ваха укх шера, — йоах ферма заведующе З. Шляхова. — Шортта Iалашдергда доакъар а. Тешавеш да уж цешаш, хIана аьлча, гIожа йоакъар Iалашдеь а фермана хьатIаэза а доакаш латт.

Кхоачача хIара Iатта 14—15 тонн силос Iалашъе лаьрхIад ферме, Соаьна силос ялле харшаш хьоггe а цIендаь тоадаьд, царех цхьа харш лоацача хана силосах хьал а диза дIакъайлад 750 тонн аьта моша хьажкIаш чу а ехка. Дийнахьа 150—160 тонн силос йол хIанз хьалдузащ латтача шоллагIча харша чу е. Тахан-кхоана дIакъоларгда из харш а, 800 тонн совгIа силос гIоргьа цу чу.

Силос йоллилга сихдара лоархIаме да хьажкIаш хьоккхача комбайнераша болх дика беш хилар. Денна шишша совгIа смении норма кхоачашъю Жовнер Алексадрей Белкин МикаилеI. Иштта дика вIаштIехьбаьккхаб транспорта болх а. 22—24 рейс ю шофераша В. Варнавске, М. Фомичова, иштта кхыбараша. Пхиъ йих машиски хул уккаа денна силоски масса тIаозаш.

Цхьабакъда, силоса лаьрхIа дIайийна хьажкIаш укх шера дика хиилац. ХIаьта а силос йоллара алаш кхоачашъе лерхI механизатораша. Массеха бIаь тонн силос суданка яхача баьцах йолларгъа. Ка бола платаш чуйицача кхашкара че доакъара лаьрхIа аргIаш а деш дIаоттаду укхаза. Дика вIаштIехьбаьккхаб из болх А. Душина кулгаддеча тракторни бригаде. 1500 гектарах 400—500 гектара тIа мара дисадац хьагулдаза йола хьа.

Ан. ПЛИЕВ.

Звенош вIашагIъехк

ТIалоагIача шера лаьрхIа свекла лела йиъ звено вIашагIъеллай Шаьла производственни управлене «Алтуринский» совхозе. Уш йиъ а механизировании къисане хургьа. Свекла дIае лаьрхIа участкаш къоастаьй цига. Свекла лелара болх хиннахьа дIаболабара керттера декхар шоашта хьалхашка оттадаь механизатораша.

ХIанз свекла дIае къоастаьнча участкашка моттигера удобренеш оракхухьаш ба уж. Кхашка хьатIаена удобрени гувнаш а деш тIагIолла лаьттa а дехкаш Iоуттаю.

Болх иштта дика вIаштIехьбаьккхарах «Алтуринский» совхоза шоллагIча отделене механизатораша 500 тоннал дукхагIа моттигера удобрени арайихьай. Царна икъе яьнача отделене кхийолча звенош а дукха арайихьай удобренеш.

М. ЭПЕНДИЕВ.

КАРАГIДАЬННАРАШИ ДЕ ДЕЗАРАШИ

ДIАДАХАЧА ах шера промышленноста, торговле, транспорта, гIишлошъеча мишта къахьийгад къахьегамхошa? Пачхьалкхен планий тIайица социалистически декхараша кхоачашдара ерригача торонех пайда ийцабийтеш? Цу тайпара дешаш дийцад укх дийнахьа Гудермесски промышленно - производственни зона партийни актива гулъьяча собране. Массане дакъа лоацаш а керттера дешаш дувцаш а дIайихьар актив. Производства хьалхашка четта гIулакхаш а дIаяхача хана даьр дувцаш а къамьлаш дир цкъайтта цаго.

Промышленно - производственни парткома секретара заместителa Х. Р. Алиева шийн докладаца белгалдаьккхар ерригача зоне валови продукци арахецара план 110 процент кхоачашдаь хилар. Товарни продукци арахецарга дIабода мах 0,7 процент лоабеннаб, вешта аьлча 19,4 эзар сом ахча кходаьд.

Активе аьйа докладах а прениех даьна къамаьлех а гучадаьннад партийни, профсоюзни, комсомольски организацеи предприятей кулгалхошеи пачхьалкхен плани тIайица социалистически декхарши кхоачашдара, кхетама бола бара берригa низ оардагIбаьнкха хилар. Из хьагойт укх масалаша: чIоагIа терко яь цар производства къахьегаме дикагIйола методаш юкъехкхувлара, йолаш йолча торонех пайда эцара, производстверча халача балха процессашта механизаци автоматизаци яра.

Ер шу доладеннача хьалхарча беттaшка «Чура торонаши резерваши — производства юкъе» яхача темах яьча экономически конференце чIоагIа новкъостал даьд предприятей коллективаштен болхама кулгалхоштен.

Къилбаседа-Кавказски машинаькъа вагоний, составаш вIашагIтохара а вIаши къоастаяра а, сортировочни машинаькъашка вагонаш латта моттигеш а, вагонаш хилара а номерах йола цахаддаш учет лелаеш диспетчерски управлене хьалхара метод юкъейоалаьй. Из пайданера метод юкъейоаллар бахьан долаш дийна лакхъенний поездаш дIа-юха дийтара йолча графика учет.

Машинаькъа капитальни ремонт ечa хана машинаькъа пхийтталагIча дистанцерча коллективо шерра юкъехкуьл езача типах йола машинаш.

ЧIоагIа анализ еш дийцад актива промышленни предприятешта юкъе ах шера йола план кхоачаш ца яьча йолча бетонни издели конструкцейи заводо баьна балха хьакъехьяра дош. Из цхьа предприяти мара пачхьалкхен план кхоачаш ца еш цхьайтта йисаи Гудермесски промышленно - производственни зоне. Завода директор нов. Корнеев план кхоачаш ца яра бола деррига бахьан дIатабилла гIертар хайнадьа цементи арматурен хьатIа ца яккхарашта. Нагахьа саьна йулгалхоша шу долалушехьа а лерттIа, къоалам бе а белла завода доал даь хиннадаларе цу тайпара гIулакхаш белгал а даргдацар, цунах тарра план кхачачаш да еш а юсаргьяцар.

ДIадахача ах шера планови заданеш кхоачашъяра а тIехкхоачашъяра а, балха юкъе хиннa кхоачамбоацараш дIадахара а оттадаь хиннад кердa гIулакхаш. Уж гIулакхаш дика пайда бергболаш дар. Цхьабакъда, уж кхоачашдаьдац. Оттадаь хиннача 16 гIулакхах 6 мара кхоачашдаьдац. Геттара до вIаштIехьбаьккхаб укхаза рационализаци изобретательствая болх. ДIадахача 1963 шерацa няйсдича (хIанз дIадахача ах шера) кхоза кIезигагIа ений рационализаторски предложенеш, хIаьта еийача 20-наь а 7 мара балха юкъейоаллaяьц.

Цу дерригача гIулакхаша хьагойт кулгалхой доал довцаш материалаш йоазеи хилари механизмаш болх а ца беш сайца латташ хилари.

Зона предприятешта арахьара кIезига новкъостал ду, къаьстта «Красный молот» яхача заводо а деш, аьлар собране дакъа лоацаш хиннача нов. Катаева, Литвинова, Яндикова, иштта кхыбараша. Цу завода качестве дика йоацаш материалаш хухьийт. ХIаьта Беноерча межкадьтталхошта кхоачамбоалаш автотранспорт лоаттаби № 2 йолча автотранспортни боахама иштта кхы а.

ДIаеш бодаш хана зонерча предприятей болх тоабара а балха юкъера кхоачамбоацараш дIадахара а ошам тIаийцаб активо.

В. ШАНИН.

ЛЕНИНА ВИКАЛАШ

КЪИЛБАСЕДА-ХIИРИЙ РЕСПУБЛИКА АВТОНОМЕ КХОАНА 40 ШУ ДОАЛ

Кировеи Орджоникидзеи — Ленина парте викалаш — Къилбаседа Кавказа Советски Iаьдал лоаккхача хана аьнна лаьттаб. ХьаькъьалерИ ленински къаьнй политика чинх а йоахеш, цар доттагIлон цхьа дезал а бе кхотабир лоамарой конторреволюцене духьала лоаттабеча къовсаме.

Хай республика къахьегамхоша дицхад ду, пролетарски революце вертавий — Кировеи Орджоникидзеи — валара дукха шерашл хIирий халкъа исторически кхолашца дувзадена хиларах. Кировеи Орджоникидзеи лоамарой дегаш урауттадаьд Советски Iаьдал дакахьара керда общество хьалъяри духьа лоаттабеча къовсаме сийлахь-доккхий гIулакхаш кхоачашдара.

Полицех туьллуш вола С. М. Киров этара хьалха Иркутскера Буро тIа вера 1909 шера мае. Укхаза из ку сакхьате буваеш тасар мишинаькъа мастерской, типографе вовлаюшш, из керте эттар къайлагIарча большевистски организацей. Гучаьна да йиш йолча хIамнеха пайда а эаш, цо моттигерча «Терек» яхача либеральни газетага гIолла гучадоахар царизман буржуазеи бIеха гIулакхаш.

Февральски буржуазно - демократически революци хиннечул тIехьагIа 1917 шера апреле Буро Совета члкала хорж С. М. Киров. Цун большевистски фракцена керте а латташ, цо шийн тешамерча къамаьлашкИ вгIазал кхайкайора Советa юкъе дукхагIа хиннача соглашателашта — меньшевикаштеи эсэраштеи.

Парте Буро тIарча комитетe юкъе вор Киров. Цунца цхьаца Тирка йистерча большевиний партена кулгалде эттар Н. Буачидзе, хIаьта иштта цу шера Буро тIа кхаьчар С. Мамсуров, Г. Цаголов, Г. Ильин, А. Вотов, Е. Рамонов, кхыбараш а.

1917 шера мае чакхъяьккхар областа большевистски организацейи группайи конференци. С. М. Киров керте латтача большевикаша гучабоахар Хьана йолча правительства, эсерий, меньшевикий тайшача балха политика. Большевикаша В. И. Ленина Апрельски тезисей уйлане хьийж телар партийни организацешта. Кирова кулгал а даш большевикий кхета вIаштIехьдаьлар М. Орджоникидзеи Буро Совета исполкома председателалла корлийтилга.

Терка йисте, цу даькъе Къилбаседа ХIирдашкахьа а, Советски Iаьдал оттадар духьа лоаттабеча къовсаме большевистски организацешта дикка новкъостал дир «Кермен» яхача революционно - демократически парте. Из хьа а дийна, чIоагIъелар 1917 шера ахка чаккхдаьлаш гуйра йолалуш, Буро тIа учредительни собране «Кермен» яха парте ЦК вIаштIеллача йене. Цу тIехьа нуш ячейкаш отрядаш гучалийтар ХIирдашкахьарча дукхача моттигашка.

«Кермен» яха парте вIашагIъяллара кхеш тIоаттIа хьаллацар А. Воцана дикка тешалаx «КъегIа бола хIирий большевикашта тIехьабаха тIерт новкъостал, хьалхура новгIтой дер дер тай нарин» аьнна С. М. Кировы.

1917 шера августе Буро тIарча Советан партийни организаце Петроградe телеграмм хьийтар С. М. Киров. Цигара юха Буро тIа кхаьчача хана Буро тIарча Совета заседани гарнизона салтий эсарийн собрани доклад йир цо Хьана йолча правительствой корниловски контрреволюцици мятежа гуча а йоахаш.

1917 шера октябре ХIиирдашкахьарен Черсашкахьарен делегаталла хержар Киров кургIолча 2-ча Ерриггробсийски Советий съезде вахийта. Петроградa ше волаш, цо доккха дакъа лаьцар корниловски мятеж йохаеча, Сийлахь-йоккха Октябрьски социалистически революци котъяккхар духьа лоаттабеча къовсаме. Буро тIа юхаккхьачул тIехьагIа цо, парте ЦК указанеш кхоачаш а ей, боккха болх дIаболабир революцехни низаш вIашагIтохаш. 17 ноябре болхлойи лоамаройи дукхa веккалаш юкъе а болаш хиннача Буро тIарча Совета заседане С. М. Кирова йизза доклад йир мехка юкъ моттиге Сийлахь-йоккха Октябрьски социалистически революци котъяларa кхакъехьа. С. М. Кирова докладах аяьна резолюце тIа Совето чIоагIа могайора пролетарски революце котало.

1917 шера 30 ноябре, контрреволюци духьала йоллашехьа а, Буро тIарча Совето, къахьегамхошта лоар кхоачаш а деш, соцаш тIайицар Советски Iаьдал къобалдеш В. И. Ленин керте вола РСФСР Совнаркомо яхар мара ца деши хилара хьакъехьа.

ШоллагIча дийнахьа Буро тIарча контрреволюционни группировко лийцa чубеза Ной Буачидзе керте латта Совета кулгалхой. Вовбар кхерам болаш бар лийцараш, цхьабакъда, керменисташа цхьана оаргагIбаьнача большевикий вIаштIехьаьлар пелачий бера уж хьабаха. Шийн хурдаь С. М. Кирова лаьца аьнна контрреволюци оаргагIъеллараx хIама хилайзар, хIана аьлча Пятигорске дIа а вахa кIалкаргалла кхийра цуя, хIаьта цигара кхычa большевистски кулгалхошца вьйна цо кулгаллора Къилбаседа Кавказе Советски Iаьдал оттадар духьа лоаттабеча къовсаме.

1918 шера 25 январе Моздоке хьайийлар дакъа лоацаш Пятигорскера ена С. М. Кирови Я. П. Бутырини керте летта делегаци а йолаш хиннa Тирка йистерча халкъий съезд. Контрреволюце шийн низ кхоачар доара Моздокски съезде вIашагIтохара беш бола болх бохабе гIерташ, луьапр а ба, бол а берга яхаш делегаташта кхерам тIа а тувсаш.

С. М. Кировеи Н. Буачидзеи инициативa съезде вIашагIъеллар большевикех латташ ядро а йолаш йола социалистически блок. Цу блоко, дукха а дукхагIа бола делегаташ шийна тIехьа а баьха, къамишта юкъера тIом болабе съездa гора сенниа ишта гIерташ хиннача контрреволюционерий уйлаш йохайир.

С. М. Кирова ше хьамаьй дича хана, социалистически блок меттахьа лоаттаеза яр ца хилар белгаа а дохкаш, большевикий цIерах лозунг кхайкадир Тирка йисте. «Болхлой, салтий, ахаркой, казакий, лоамарой республика» йиллара хьакъехьа. Съезде хержар большевикаша С. М. Киров, Н. Буачидзе юкъе болаш хиннa Терски Халкъа Совет. Цу тайпара, областе Советски Iаьдал дIакхайкадара эсара хьалха юхь йолайир Моздокски съезд.

1918 шера феврале — марте Тирка йистерча халкъий шоллагIа съезд хилар Пятигорске. Цига С. М. Кирова предложенех къобалдаь тIайи. цар Халкъа Комиссарий Совета Iаьдал, РСФСР-а юкъейоалгIа автономни республика а йийна дIакхайкайир Терски областa, В. И. Ленига мокъал луш телеграмма яьийтар, Пятигорски съездо Терски халкъа Совет хержар. Н. Буачидзе керте а волаш халкъа комиссарий Совет вIашагIъехьар.

Боккха лоархIам болаш бар Моздокски Пятигорски съездашка большевикаша даь къамаьлаш, къаьстта а С. М. Кирова даь тIахьехамера къамаьлаш. Цу съездашка дакъа лоацаш хиннача С. Мамсурова тIехьагIа ше «Кирова декий низа хьакъехьа дувцача хана белгалдаьхар «Сага психологи дуйно кIоаргга йовзаш хилар», дийцар «нах къаьстта дика бовза ховш из хилар».

Я. Л. Маркусен С. М. Кировен керттера докладаш а еш Буро тIарча парторганизацей кийсара собрани хилар Буро тIа 1918 шера 18 апреле. Ше доклад еш С. М. Кирова чадарра дийцар областа кхьдача хьалашкарча революцен. болхлойи, салтийи, Советски Эскарий хьакъехьа.

Цу тIехьа, 1918 шера мае Буро тIарча парторганизацеи Терски областа Совнаркомов тIаделларах Москве вахар С. М. Киров большевистски центраца юкъарчал лоацаш бувзам оттабир а революционни Тирка эшаш дола новкъостал делга вIаштIехьдаккхар а духьа. Уж дешаш къоастаде вIаштIехьдаьлар цун, цхьабакъда, Тирка йисте юхавоагIалга хилавзар Кирова, хIана аьлча наькъаш контрреволюце тийдадар. 1919 шера феврале Астраханcки края тIема-революционни комитета председателалла хьожавир из, XI-ча Эскара реввоенсовета членалла хержар, хIаьта цул тIехьагIа Къилбехьарча бIуний группа реввоенсовета член а хилар.

С. М. Киров Тирка йисте воацача хана укхаза вера кхыькхе, В. И. Ленина аьнначох, «тешаметIа а гIулакх дикза кхоачашдеш а вола революционер» — Григорий Константинович (Серго) Орджоникидзе.

1918 шера январе Украина районе чрезвычайни комиссаралла хьожаву Орджоникидзе, хIаьта 1918 шера апреле — Росси Къилбехьарча района чрезвычайни комиссаралла. Укхаза из тIахьожам лоаттабу советски органий балла. Къилбаседа Кавказа халкъий революционни низаш гIоттаду кIайгвардейски бандашкей интервентаьшка къовсам лоаттабара, боккха болх бу XI-гIа ЦIе Эскар вIашагIъоалалин чIоагIдеш.

Серго Буро тIа кхаьчар 1918 шера июле, Н. Буачидзе тийшача балхах вийначул тIехьагIа цхьа бутт баьннача гIолла. Цу хана Моздокеи Георгиевскеи хьаьрагIахьа хьувзаш яр Г. Бичерахов керте латта кIайча казакий мятеж. Буро дIахоадаьнар мехка центрах меттал Кубанах а, XI-ча ЦIеча Эскарах а. 8 августе Буро тIа чухийлайлар бичераховцаш.

Мятежникашта духьала гIайттар Молоканский Курски слободашкара къахьегамхой, С. Орджоникидзе баьча тIахьехамах царех хьийттийтар гонахьа ядача юрташкара гIалгIай. Бичераховцашта богабара боккхача лоархIаме хилар К. Касаева, Г. Губиева, А. Гегечкоре, П. Огурцова цIеча бIухой отрядаш, вайнах революционни отряд.

18 августе боккъонна хIинар мятежникаш. Буро тIара арахийсар уж. Городе август бетта эшаттача тIема кулгалдеш вар Серго Орджоникидзе.

Цу хана массеха фронтера тIема операцешта кулгаллора Серго: къилбаседа - малхбузехье — Г. Бичерахова духьала, Грозне — кIайча казакашта духьала, Кизлара юххе — Л. Бичерахова духьала. Орджоникидзе кулгалца йоахайр Ногкъура Цалиноа Угальна, Берса-Юртара полковникий Кочисовеи Гуцунаевеи бандаш. Масадолча тIемашка из хьахьожкар шийх баьна - дика майрал, гонзал, стратегически талант. Центраца бувзам а боацаш, хIаьта Къилбаседа-Кавказски ЦIеча Эскара Кубане «добровольчески эскарца» тIагIертта къовсам лоаттабеш долча халача хьаленька контрреволюцена духьала латта йийзар Тирка йистерча большевикий.

Дукхалга хиллача тIемах болча Деникина бIуво беча низаца городе тIехьа город юташ тIехьашка духьа дийзар цIеча доакъой, дIайха лазар дакъиждар, патронаш тоъацар. Цу хана корташ нийдар моастагIашта духьала революционни низаш вIашагIтохара большевикашта новкъарле эш хиннача, масее тайпарча контрреволюционераша.

1918 шу чакхдоаллаш вIашагIъеллар Серго Орджоникидзе керте вола Къилбаседа Кавказа оборона Совет. Цун пхе члена юкъ-е вар вай мехкахь Салангджери Мамсуров а. Обороны Совета деррига приказаш гIулакхаца а Iаьдаль областной четтигерчен ерригача органашкa кхоачашдаза дергдоацаш а лоархIаш дар.

1919 шера 20 январе Прохладни яхача станце XI-ча Эскара Революционни ТIема Совета заседани еш вар С. Орджоникидзе. Цо дувцар моастагIа юкъеоцавлаза, Грознера меккIавтте Советски Россена хилийтанaй. Буруя кхирайа ца йоалийташ лоаттаниза ер ца хиларах. Дукхана штабисташа дIадахар Астрахане кхаччалца тIехьашка довлилга. Цхьабакъда, кхаь этте ихчанеса а, Серго инициативох, совещане дакъа лоацача дукхагIчар решени тIайицар: Тирка аьтта оагIорахьарча бердага кхачалца тIехьашка довла а новкъостал хьатIалохачайн новсте гIоала духьала латта а.

Буро тIа гулъелла дайлар йиррера деррига революционни низаш. Дика лаьтар партизански отрядаш вIашагIйохкилга. Цига дIатардаь дар эскара тIема довкъюш а, Деникинашта духьала хьалда тIом болабе лаьрхIар. ВIаь эзарийн лаьцд чалла бIухой бойий дола моастагIий бIуваш ширажь беш Буронна гарга гIертар. Цу беркача хана вIашагIйоалл Серго Орджоникидзе керте а волаш йола Терски областе оборона Революционни Комитет.

1919 шера деникинцей аьтта оагIоралгара тIзам Буронна дIатIиттар, хIаьта аьрда оагIорахьарбар — гIалгIай бахача Долакх-Юрта. Серго керте латтача цхьана кхийттача цIеча бIухой низаца цу тIемашка йоаьйр дикагIа йола кIайгвардейски поляш.

Февраль бетте юхьье Буруя йита тIехьашке дола лаьхIар Серго керте латта оборона штаб Мочьлы-Юрта Iойлавар. Лира тIом латтар Буро тIа. 11-ча феврале город дIовдела доладелар контрреволюционни низаш, чубахача наха къизалла ялеш а деш. Iазел а оьйта топаш етташ бовбир дIайхача лазарех цамогаш баьца 17 эзар ЦIе эскархой. Цу хана дIаяьккхар город Грозный а. Сергон цун новкъостийи гIалгIай мехкарча лоамашкахьа тIехьашка бовлакза балийзар. Сергос саббарагIа дIакхетабора лоамарой ЦIеча Эскара доакъош хана тIехьашка даьнад керда низаш вIашагIа а тeха, уж Деникина тIаэснар духьа, хIаьт. Цо партизански отрядаш вIашагIъехк. 1920 шера февраль бетте юхьье ЦIеча Эскара доакъоша Къилбаседа Кавказа наступлени елга вIаштIеьзе а дайнька, цунна кулгалдеш хилар Г. К. Орджоникидзеи С. М. Кирови. ЦIеча Эскаро Къилбехьенгахьа дIатоIаваьар моастагIа, мукъабаьккхар Ростови Батайски. Деникиницаи леллабир Анапера, Майкопера, Кизлярера, Новороссийскера. Г. К. Орджоникидзеи С. М. Кирови керте вола ЦIеча Эскара доакъой 31-ча марте Бурол чухьа дахьар.

1920 шера 2 феврале Серго Ленина хоам бир: «Еррига Къилбаседа Кавказ... кIайчарех мукъайоаккхийта бахьдар а хинна дIаеттад. Советски Iаьдал низ болаш хиларах боаьнна дийлтте а йоарей бола чIоагIа духа ташам бола а ба хIирий, гIалгIай, чечей, балкарой, дагестанийш... Центральни Советски Iаьдаль низаша хьалхачарга сатувсаш ба бaха нах. Центргара, аьлха Центргера распоряженеш инструкцеш ухийтилга дIа а дезайя.

17-ча ноябре Буро тIарча драматически театра здене чу хьайийлар Терски областа халкъий съезд. Съездa балхаца доккха дакъа лаьцар Г. К. Орджоникидзеи С. М. Кировеи. Цу съезда вIашагIъеллай аьнна хьаккхийр РСФСР-а юкъейоагIаш йола Горски Советски Автономни Республика.

1921 шера феврале С. М. Кировеи Г. К. Орджоникидзеи ГуржегIахча къахьегамхошта новкъостал дир меньшевикаш леллабе. Цу шера апреле бетте, Горски Автономни Советски Республика Учредительни съезда хужалдеш вар С. М. Киров. С. М. Кировеи Г. К. Орджоникидзеи ца кхоачаш вагахьа моттиг йицлар Къилбаседа Кавказе, белгало тирпалеша сейна наьхийтар дар лоамаш халкъий советски национальни органий йола вIаштIехьбоаккхии.

Цар лехар дарах цу кийга доклада доккха материальни новкъостал дир Тирка йистерча къахьегамхошта. В. И. Ленина ше вола а даь яйтача телеграмма тIа йоаш бора лоамарошта ши миллион эрш кIаьна, 300 миллион сом ахча хьожадаь а кхы тайпа новкъосталах даш а хилара.

Партено а Советски пачхьалкхено а горга доланий гIулакхаш кхарегIдуаларах орденаш елар Орджоникидзеи Кировеи.

Кировеи Орджоникидзеи цIерашца юкъертaла лоацаш дувзаденна да ерригача Къилбаседа Кавказе хьалда Советски Iаьдал оттар. Граждански тIом аьттача а хиннача мехкий тIема интервенци тIаенача а кхерашка Коммунистически парте сийлахь-йоккхa В. И. Ленин керте а лаьй кулгалдир вай мехка къахьегамхоша Советски Iаьдал оттадар духьа ерригача контрреволюционни бIехала духьала лоаттабаьча къовсаме. Цу къовсаме чIоагIделар духкача къамех латтача вай пачхьалкхен халкъий доттагIал.

ХIанз а оагIув мегIол а теха цхьана къахьег Советски Союза деррига къаьмаша КПСС XXII-ча съезде тIаийца коммунистически общество хьалъяра сийлахь-йоккха Программа кхоачаш а еш. Сийлахь-йоккхача Ленина советхоша — Г. К. Орджоникидзеи С. М. Кировеи турпалера вахар Даьхена, Коммунистически парте тешаме гIулакх дара хьовзаш ба тIера советски сага.

А. ТЕДТОЕВ,
исторически Iилмий доктор.
(№ 179 йолча «Социалистическая Осетия» яхача газета тIера).

Орджоникидзе. Тирка йистера пах чубаха керда цIенош.
В. Байдалова сурт.
ТАСС фотохроника.

ДИКА КЪАХЬЕГ

НАУРСКИ производственни управлене «Терский» совхоза йиълагIча отделене болхлоша лаьрхIад укх шера хIара кхоабача Iатта 20 тонн силос кийчъе. ЦаI боккхача тIехьа аьтача хьажкIех хьалдуьеш латт деррига хорнаш, дика IоттIа а дийна дIакъобай уж.

Хьайбаша Iа доакхаргдолча юкхе йола силос. Масала, Iевсий автогрупповоа «Кречетов» яхача отделерча фермана юкъе дIаеллай 1800 тонн силос, цунах 1800 тонн комбинированни яр а йолаш. ХIаьта механизаторашех болхлошеи тIагIертта къахьегарах вIаштIехьдаьнна хIондлехьа 4500 тонн совгIа силос йолла.

ХIанз хьажкIаш хьокхаш а йиъ комбайн. Товаша кхоачашъу цар шоашта тIаделла дийхар. Нормах хьаккха-езар 7,2 гектар мара йоацача 10—11 гектар хьажкIаш хьокх трактериста Поляков Анатоли.

Иштта дика къахьегаш ба комбайнераш Зеленский Виктор, Алпатов Николай, Серов Василий, кхыбараш а.

Доккха новкъостал ду совхоза болхлошта Наурски автобоахамера баьхкача шофераша. Царашта дукхагIа моша доакъар хьатIаехухь Лукьянов Михаила, Истамулов Вахас, Сорокин Ивана, иштта кхычар а.

О. КОДЗОЕВ.

Клуба актив

Кхатар-Юртара клуб Урус-Мартана «Лермонтовский» совхоза кхоалагIча отделене къахьегамхой дукха еш салоIа моттиг я. Къахьегамхой дIа йоагIадаьча укхаза салаIа, боагIа отделене болхлой.

Клубо беча культурно - просветительни балха юкъе доккха дакъа лоац юрта интеллигенце — юртарча кхалнаьа совета председателa нов. Исаева Умре, районa юкъерча школа хьехархочо Сайдулаева Тумиша, иштта кхы дукха бараша а.

БIаьстах ихашкара балхаш дIадоладеннача хьалхарча деннашка а дена кхашка, станашка, фермашка дIабихьар шийн болх клубе активо. Дика вIаштIехьбаьккхар цига ЦIе уголокаш, хIора денна а ди юкъа араеца йолайир «Молния» яха листокаш.

Дика вIаштIехьбаьккхаб клубе художественни самодеятельноста болх а. Драматически коллектива хьажарга кийчлуш ба кружоне дакъа лоацараш. Цунна кулгалдеш ва юкъерча школа завуч нов. Астемиров. Цхьан йиттах латта «Абу-Башир» яха пьеса кийчъеш дар хIанз.

Клуба керттера декхар а къахьегамхошта атеистически кхетам балар, дIаяхаьа замаи воча гIулакхашца къовсам лоаттабар. Цу дакъа районе партийни советски организаце беча балха Кхатар-Юртара клуба библиотека дика гIончах я.

А. МИСЛАУРОВ,
Кхе-ГIалагIий культура училищерчo болхло.

Литературни оагӀув

Хь. ОСМИЕВ.

ХИ ТӀАДАМ

Хи тӀадам, хьо беций
Садоаллаш мел долчоа
Чаме хий меладер,
Сердалга сатувсаш
Ӏайнача низаца
Лоаман берд эттӀабер?
Хи тӀадам, хьо беций
Сийнача сигала
Моркхий Ӏул удадер,
БӀасийнча форда тӀа,
Теркача талгӀеща
Уж кемаш ловзадер?
Хи тӀадам, хьо беций
Ер хьаьна вай лаьтта
Ӏаббалца дузадер,
ГӀадбаха камаьрша
хье царна дӀателаш
Кхай беркат дебадер?
Хи тӀадам, хьо беций
хоздаьча Ӏаламца
Халкъий бӀарг белабер,
Лекъа ха ца яйташ,
Дуненна цӀи хеза
Хиш, фордаш леладер?
Хи тӀадам, хьо беций,
МӀад-Ӏатта йохаеш,
Вай Лаьтта лувчадер,
Халкъашта тоамбара,
Цар вахар хоздара
Хьай низ-са кхо ца дер?
Ийрчлургдар вай вахар
Хи тӀадам дӀабаьнна
Ди-бийса доагӀаре.
Ма раьза хургвар со,
ТӀадам, хьох тарвала
Сай низ дӀакхоачаре!

С. ОЗИЕВ.

КЪАХЬЕГАМ

ХӀаранена
Ха ма дезий
Ше дунен чухь сенна вох,
Сенца пайде
Хила веза,
Ше фу дича
Халкъа веза,
Халкъо сенца бу ший мах.
Эггар йоккхаг!
Сийле йоаккхар,
Халкъа дукхагӀ
вашадар—
Из да балха
Толам баккхар,
Даьхен сийле
Лакхаяккхар,
Даьхе дика Ӏалащъяр.
Къахьегамца
Яьккха еце
Сага дикал — дикал яц.
Балха толам
Боаккхаш веце,
Даьхен сийле
Лорош веце,
Саг ший Даьхен воӀ в
вац.

Т. ЮСУПОВ.

БЕТТА САЙРЕ

Сатийна я бетта сайре.
Гаьна доахаш илли хоз.
Зовне екаш баьца аре
ЙоӀо лекха пандар хоз.
Лоаман керах даьхна
доагӀа шовда
Дода шиӣ йижарех кхета
дӀа.
Са паргӀата даьккха
хьекхаш фо да,
Шершош боалий даьре
гӀа.
Вахар даьхаш енай
бӀаьсти
Ӏа теккача Ӏалама.
Дийна мел дар боча
хьаьста,
Зизаш лу цо адама.
Наьна лаьтта, седкъий
лепа сигле
Тховсар безаме
сакъердаш я.
Езар, хьо ца хилча
сайна йихе,
Са дега-на сагота я.
Хьога хьеж со, гучалла.
Хьоца мара уйла яц.
Са безама мерза бала
Хьо йоацачо кхеторгбац.
Са дегаха ала бувргма
бацар
Хьа бӀаргаша воага ца воре.
Даьсса, чамза хургдар
сона вахар
Ӏа хоздаь из децаре.

А. ТЕРКАКИЕВ.

Наьна дог

Наьна санна дог хьох
лазаш
Хургвац хьона цхьаккха
саг.
Цунгар боагӀа цӀена
безам
Цхьанна хана дӀа
лакъац.
Хьо шийна къайла ваьлча
Са паргӀата из хилац.
Юха гуча хьо валлалца
Цу дега-ма сатем бац.
Сарахь южош, Ӏуйран
гӀетташ
Цун дог-уйла хьоца хул.
Иштта, наьна бар мо
безам
Воай Даьхенгара вайна
хул.

ОЗИЕВ АХЬМАДА ИЛЛЕШ

РЕЦЕНЗИ

УКХ шера Нохч-ГӀалгӀай книжни издательства арахийцад гӀалгӀай къаьнагӀа волча поэта Озиев Ахьмада стихайх переводийн «Иллеш»[1] яха сборник.

ХӀинзалца нохч-гӀалгӀай литературоведене поэта оригинальни кхо произведени мара яцар йовзаш. Уж я «Йодаш я алача...», «ЙиӀиг», «БӀаьстан юхь» яхараш. Беррига поэта кхоллам а, цун мел йола переводаш а гулъяь, кепа теха яцар.

Сборника чудоагӀа новагӀа поэте мел кхеллар, меллар да ала-м йиш яц вай, хӀана аьлча, дукха йоазош дайна дӀадаьнад.

ХӀаьта а сборника юкъе яхача произведенеша вайна хьахьокх Озиев Ахьмада поэзен керттера оагӀонаш, цун тайп-тайпара тематика, тӀехдика художествени говзал.

Сборник доладу аспиранта Мальсагов О. А. язьйча дешахьалхленца. Цун юкъе лоацца буьц автора вахара никъ, стихаштеи переводаштеи анализ а ю, цар идейни лоархӀам а поэтически говзал а гучайоаккх.

ДӀахо йолалу Озиев Ахьмада оригинальни стихаш. Хьалхарьяр «Октябрь тӀаьхйиццар» яхар я. Йоахка исторически ха чулоац цу стихотворене: дунен тӀа марксистски Ӏилма даржар, болхлой хала вахар, «Маркса яьздар чаккхдоахаш» дӀаэтта В. И. Ленин, 1905 шера болхлой боабар, февраль бетта паччахь дӀаваккхар. Октябрьски революци котъялар:

«Октябрь дӀатӀаккхаьчача,
Мукъабаьлар бахка вах,
Дунен аьллагӀча даьгъ тӀа
Хьалхкхийтар враза малх».

Хетаргахьа, ер стихотворени кхоллаш, поэтически меттаца къахьегамхой Ӏаьдал миштта дахлар гойташ, поэма язъе дага хиннав поэт.

Аллегорически я «Кема» яха стихотворени. ДуӀа хьайначa форда тӀа гӀолла ийсса дӀалодача кемаца тарду Озиев Ахьмада керда Ӏаьдал. Кеманхой (советски халкъ) майрех, хьинар долаш ба, кеман хо хьувзадер цун тешшаме парти йолаьдь. Дика хайнад автора символически суртаца вай мохк хьахьокха. Е форд корзагӀбаларах, е дарц хьаккарах —

Аьша малха тӀабетташ,
ГӀалгӀе дӀа-са керчаеш,
Форда тӀехе эттӀаеш,
Кема хьийдда додаш да.

Сий дола баьчча кхелхача хана мехка эттa тӀаьзет хьахьоккхаш я «Ленин веннавац» яха стихотворени. Из дега бохам бохха ди говза гойт поэта адама кодамя, шелдена Ӏан, бирса дарзи дувцаш. Бакъда, поэт тешаш ва:

Ленин вай веннавац
Цун шиӣ дегӀ даларах,
Шера цун ниъ баргбац
Шерал дӀаьхарах.

20-чен 30-чен шерашка вай мехка боккха гӀа боахаш дӀаоттташ латтар кердача социалистически вахара лард. Хьакъалца буьц поэто гӀалгӀай ахархой колхозашка вӀашагӀбеттабалар, цар коллективни болхи, керда кхетами. Цу темаех я «БӀаьстан юхь», «Йодаш я алача...», «Колхозкочун илли» яха стихотворенеш. Уж кхоккхе стихотворени цхьан тайпара дӀайолалу — вайна гойт гӀор тесса хиина хьалхара Ӏан залма вӀа а йоалаш, кердача вахара «хоза бӀаьсти» хьатӀаотташ. Ахархочоа говзалца гойт Озиев Ахьмада Ӏалама суртанца шиӣ дахьа. Айеннача оазаца колхозхой тӀахьех авторо гӀайнаш дӀадаха; лаьтта, боахам вӀашагӀтоаз — тӀаккха йиш хургья кхапика техникех пайда эца: ахархой кханача алачашта хогаметта бахка йоалее торо хургья «болата алача» (ахархочо ше оалаш санна, хоза цӀ йоаккх цо трактораx). ЦаӀ да ала доагӀаш, сборника юкъе «Йодаш я алача...» яха стихотворени «Дега гӀоз» (1957 шу) аьнна цӀи йолча сборнике яна техачох цхьадолча дешаш. Из хӀанад иштта, цу шинех айссагӀьяр малагӀа я а хоиш дац.

Советий зама ялалехьа хала дукъ оаза лелар гӀалгӀай кхалсаг. Бокъо йоацаш, дешанза, баьде ер из. Кердача Ӏаьдала нокъостала вай сий дола кхалнах баьлар дешарга, общественни вахарга. Шиӣ граждански декхар лоархӀар поэто кхалнахага эггара хьалха дешара сийрда эӀарараш кхачийтар. Кхерам тусача кулакашта, меткӀаьленашта майра духьалбаьнна кердача уйланаа, заманна «лоамаш кхалнах мукъабаьнна, сердалонга болх». («Сердалонга болх» яха стихотворени). Тахан а тӀехь йиӀиган дешарах йоалаш болча наха дикка Ӏотташ я «ЙиӀиг» яха стихотворени.

«Совца, совца, ма чукка
из йиӀиг!
Сон беркате хургболаш
да из зизаг,»—

йоах Озиев Ахьмада. Ер дешаш тахан бакъхинна дӀаэттад: кӀезига бац вай къамах дешаш а дийша баьнна а кхалнах.

Озиев Ахьмада поэзена юкъе цхьа шиӣ тайпара я «Ӏаьржа лии» яха стихотворени. Оригинальни я цу стиха форма. Хоз вайна ды, дӀалеш дола къамаьл а цунга ду. Чулоацамга хьежжа форма корадий поэта. Чулоацаман формаш йола цхьоагӀо дикка йолаш я Озиев Ахьмада поэзи.

[1] Дега гӀоз, гӀалгӀай писателий литературни сборник, Киргизпачтахьаллкхздат, Фрунзе, 1957, оагӀ. 14—15.

Озиев Ахьмада поэзи тамашийна дика я шиӣ художественни оагӀонца. Тохар а, йӀаьхен ловцен мукъа оазаш а говзалца вӀашагӀъювзарца на йоал поэта тайжжа стихий ритм кхоала; шиӣ тайпара я воэзен рифма а. Наьна метта къайленаш кӀоаргта йовзаш хиларах, поэта кхеала сурташ дийца долаш санна хозен кхетамен да.

Ах сборник дӀалоацаш я эрсий классически а (А. С. Пушкин, М. Ю. Лермонтов), советски а (Д. Бедный, Г. И. Кржижановский) литературех йола переводаш. Царех массанех ала йиш я шоай чулоацамга а, суртага а диллача чӀоагӀа тара я уж оригиналашта.

Хетаргахьа, сборника чуйоагӀа поэта стихаш тематически планах вӀаштӀехьаьнка еар. Нагахьа санна, хьаьвча шерашка хьежжа вӀаштӀехьаьнкаяе, хӀара стиха цӀаа язде доагӀар из малагӀча шера кхелла я.

БӀарчача сборникаx ала йиш я из гӀалгӀай литература, истореи кхехархошта, дешархошта, литература дезарашта боккха пайда хургболаш лоархӀаме да аьнна.

И. ДАХКИЛЬГОВ,
Нохч - ГӀалгӀай педагогически института преподаватель.

Ахьмад ВЕДЗИЖЕВ.

Мишта хоастаергъяр гуйре

ТӀАЙОАГӀАШ латт беркате гуйре. Мишта из- вергдар хозача гуйренах лаьца гӀалгӀай поэташа, писателаша?

ЛИТЕРАТУРНИ ПАРОДЕШ

МУТАЛИЕВ Хьаж-Бийкара:

Цу Октябро тхьалаш денна,
Октябрица новкъа яьнна,
Сийрдаьккха хӀара Ӏуйре
ЙоагӀа беркате тха гуйре.
Хьо я халкъа беркат деннар
Октябро ше тхона еннар.
Даьхаал дерба аз Октябрь,
Хьо, кхи цо тхоштта мел
деннар!

ЯНДИЕВ Джамалдина:

Наьна лоамех ехка,
Сона хьай накха
хьийхка,
Хьо сона духьал
[illegible]
Са даьша хестаь
гуйре.
Хьо йоацаш со висача
Гуйра йоацаш
Со висае,
Со воацаш хьо йисача
ВоӀ воацаш
хьо йисад.
Домо кода чура
Лома шура кийнна
Ва кура гуйра!

БОКОВ Ахьмада:

Гурахьа тхоай цӀагӀара ара а ваьнна хьавоагӀар со. ЧӀоагӀа йийхха гуйре яр. Тхоай сесага каша кийча я яххаше, хӀама а ца дуаш аравальнавар со.

— Яьй къонаха! — яьнна тӀехьара теха цӀогӀа хезар. Со дӀахьежача тха райпора Йдрис вар сона тӀаккхача воаллаш воагӀаш. КӀаьва, кена, мукха, миштта кхача даьтий а кхалаш къоарзъяьар цунна тӀайийха коч. ХӀанз гуйре ца хилча я из дагайохийтаргъяр цо.

—Сога хӀама доаллий хьа?— хеьттар цо, салам а далалехьа, цӀимхара.

— Даллац даьра са-м, — вела а венна жоп делар аз, — хӀава яхар Ӏа?

— Са лаь-воца воезий хьона?

— Вовэ даьра-кх... Баче веций аз?

— Ва даьра-кх... ТӀаккха хьо-м цуьнах кхойтта аьь воалаш ма воалий.

— Эь, фу дуьц Ӏа?

—Хьона хозар дувн-кх... ЦаӀ «Бачи истий» яхача хьа дувцар тӀа вувцар вий? ШоллагӀа вар «Бачи истий» яхача хьа пьеса тӀа вувцар вий?.. ХӀаьта... кӀаьта, кхоалегӀа вар. «Бачи истий» яхача хьа повеста тӀе вувцар вий?.. ЦаӀ мара воацача са-даь вешех Бачех кхойтта бачен цун шин сесагах тхъаь ях сесаги даь вала воаллий хьо-м... Сога хӀама доаллий хьа?

Йоачаве гуйре санна кхьаьа вар из. Цудухьа, бахьан а даьккха сиха дӀавахар со, сиха ва аьдна. Лакхбенна боагӀача маьха ларо, шекар санна кӀайча Бешлоам-Керта цхьа оагӀув цӀе бесса йерзабир...

ОСМИЕВ Хьамзага:

Нийсъена, хозвенна,
Шер-шерра гӀа боахаш,
Боахаме, дахаре
Тха беркат сондоахаш,
Тха беркат соедоахаш,
Тха стихий мугӀараш
КӀезигагӀа ца лоархӀаш
Хьо марша йоагӀийла
Беркате тха гуйре!

ЗЯЗИКОВ Баьауддина:

Гурахьа, ди делкъийга эттача хана, ГӀуш-Хьажа вихача гув тӀара гаьнна дӀахьежача эггара хьалха бӀаргхийтар, шекара корта санна, кхьчарна юкъе лакха, курев айбеннев багӀача Бешлоама-Кертах, тӀаккха ий тӀа арабаьнна латта вокха саг ГӀуш-Хьажа, цӀе фаз а тулаш кӀирвенна хоамашкахьа дӀахьежаш леттача цуа кӀай, йӀаьха модж къаьстта хоадора цунга юхача Ӏаьржача ялтаза гӀоттаза тӀа, иньмараш, хӀаьта цо корта дӀа-юха хьовзабича юхь йӀаьха дика гора цун бос бахано йола хетайохийтар йоккхача дукъ дагӀача меражо.

ХАШАГУЛЬГОВ Маждина:

Нанас бер мо
Малхо хьаьста,
Аир мо лепаш
Малхо ва,
Малхо кхезош
КӀай кий тилаш
Сийрда йоагӀа гуйре.
Гуйре кьего малха зӀанараш
санна
Лепаш йоагӀа кхоанен хоне.
Оалхазарал а мохкеӀа гӀетта,
Со кхоачаврва цунга букье.

Мальсагов АХЬМАД.

Иштта издергдар Ведзижев АХЬМАДА:

Аьвар аз хьога,
Аьвар аз хьога,
Ва доьно гуйре,
ТӀехьа йисе,
Сигала гайн
Са къонача дега
Халахетар ма де.
Хьийзар со хьога,
Хьийзар со хьога,
Ва доьно гуйре.
Янзар хьо,
Янзар хьо,
Ва доьно гуйре.
Хетар сона,
Хетар сона,
Ва доьно гуйре,
Са дегӀах
Са дагда
Хьаккхача хьо гейча.
Лаьттар со,
Лаьттар со...
Янзар хьо,
Янзар хьо...

Е уйлаш дагайоссаргьяр Чахкиев САЙДА:

Хетачох, хӀанз дукьал эггар
Тамашийна хӀама да.
Со цецвоалаш, йоагӀаш леттар
Тамашийна гуйре я.

Сийнача сигале гӀолла вӀа
Йоллаш я са гӀарагӀураш...
Малх бе нарна уллув да
Кхы а сийрдабаьнна болаш.

Идиг, Малиг лоазабаьнна,
Сага соьцабе маган.
Дегаш да кар тӀехгӀоалаьнна,
Цар сона а сатем яц.

Стихаш я са кхехкаш ше чу,
Прозай мугӀараш шоаш
хьаувтт...
Кхы хургдий-теш укх дунен чу
ЙоккхагӀ тамаш йола сурт?

Л. ГАМБОТОВА.

Лоаман бийса

Мух боацача хана, гаьний
гӀанаш,
Массаза а сатийна хул.
Доккхача ора йисте са юрт,
Сатийна тхьайса ул,
Шортта белакъежаш.
Лаьттанна сердал телаш,
Из цӀаста бутт безаме хьех,
Са дое цунга делакъеж
ЙиӀий бӀаргаш санна
сийрда.
Сигала седкъий къег...
Сай Даьхенах доккхал деш
Йоккхий уйлаш дега чу лел.
Са хозача самий беша.
Оалхазаро илли оал.
Сигалара седкъалг сийгаш
тайса,
Беде къайлабоал.

БАЗОРКИН Идриса:
Гуйран операци
(Цхьан актах латта пьеса)

ЛОВЗАГАШ:

Костя — райбольницера лор.
Настя — медсестра.
Паста — кхай тӀара паста.

(Медпункт. Аьттехьа — кор, аьрдехьа — ниӀ, лакхе тхов, лохе — ий, тоенахьа — пенаш, цӀенъюкъе — истол, истола тӀа паста, ара — гуйре).

КОСТЯ: Ма сиха тӀаера е гуйре... Вешта са дагахь-м бӀаьсти я.

НАСТЯ. Из мишта хул: ара — гуйре, дагахь бӀаьсти. (Юхьа тӀа еланъажар отт).

КОСТЯ: (ГӀозвальна) Са паста... са безам (Настя мархӀа йол, бакъда бӀарг пастагахьа ба).

НАСТЯ: (Геттара гӀадъяха цун мархӀа етталу). Са хьамсара вар... (ЦӀаьхха цун мархӀара хьа а йоалаш) Сабар, сабар... Малаб из хьа безам: со я, е паста я? (ЛаьрхӀа бӀаракьох).

КОСТЯ: Хьо. (Юха а мархӀа йолла гӀорт).

НАСТЯ: (ЭгӀазне). ХӀа, со кхет хӀанз дерригнех а... Сона хов фу де деза... Со, е паста мара укх цӀагӀа тарлургдац... Аз айса ергьа уххания операци... Со лор-м яц... дале а айса ергьа...

КОСТЯ. (Майрра). А,- в, ма е, аз ергьа (Урс бе а доаллаш истола тӀа латтача пастина тӀаьода). Хьайола, хьох са ассистент хургья.

НАСТЯ. (ЦӀийлу, аха хет). Сона еша дӀаьаьлалца урок хиннай, Со хӀанз кхет дерригнех а (КорагӀа ерахьох. Гуйран дарэ да делхаш). Са хьамсара вар!

КОСТЯ: Са хьамсара яр!.. (Юха а Настя мархӀа йол).

НАСТЯ: Дика маган сона... Сайх гуйрен нух кхийттаб мотташ я со...

КОСТЯ: (Кхера а [illegible]).
Из дисадар вайга кхачанза.

ПОРДУВ.

ОЗИЕВ Салмана:

Школе деша долх тха бераш—
Гурахь кхийна хоаза боn.
Долх уж ловзаш, залаӀе делаш,
Хьеха ма бе бӀехаш тӀом.
Девархошта хьахар а дезац
Царна гурахь ша во доn.
Царна хьахар мара безац,
Гуйренехьа мика дӀахьош,
Керда ялт вулдеш доахк тхо,
Сийрда гуйре хестаю.
Оахош дийнар цӀада доахк тхо,
Тха амбараш кийча а.

Редактора зам. А. А. МЯКИЕВ.

ЛадувгӀа

РАДИО: 8.30 — юрта боахама болхлошта передача (нохчий меттала); 6.45 — концерт; 7.30 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор; 7.20 — хоамаш передачий программе; 8.15 — «Сердало» газета оагӀонаш тӀара; 8.25 — «Спортивни Нохч-ГӀалгӀайче» яха передача (эрсий меттала); 8.45 — «Къона тӀехьа» яха передача (нохчий меттала); 16.00— радиои телевидении передачий программа; 16.06 Боков Ахьмада «Бачи цун истий» яхача повеста тӀара цхьа дакъа. Литературни передача (гӀалгӀай меттала); 16.25 — керда хоамаш (гӀалгӀай меттала); 16.40—«Литературни Нохч-ГӀалгӀайче» яха радиовыпуск (эрсий меттала); 17.00 — «Карверзаьл сигале» яха беседа (эрсий меттала); 17.15 — «ГӀишлошьерхочун Ди» яха промышленноста болхлошта передача; (эрсий меттала); 17.30 — керда хоамаш (эрсий меттала); 17.45 — «Къонал» яха передача (нохчий меттала; 18.20— керда хоамаш (нохчий меттала); 18.35— нохч-гӀалгӀай ашараш; 18.53 — «Къамбеседа-ХӀарий Автономе 40 шу» яха передача (эрсий меттала).

УКВ: 9.00 — «Композитор Литошинский цун учеников» яха музыкальни передача; 10.00 — «Полководец» яха радиоспектакль; 11.30 — «Хьона цхьанене» яха литературно - музыкальни передача; 19.00 — «Лорабелаш цийна кьонгаш» яхача спектакла радиокомпозиция; 20.05 — «Партизанаш» аьнна Рыбальченко аьтьь симфонически увертюра; 21.05 — нохч-гӀалгӀай ашараш; 21.35 — халкъара ашараш; 22.40 — «Венгерски халкъа илеша стихаш» яха литературно - музыкальни композици;

Хьажа

ТЕЛЕВИДЕНИ: 18.20 — передачий программа; 18.25 — телевизиони передача (эрсий меттала); 18.40 — вокзала арахьарча гӀулакхий хьалхьева комментатора къамаьл; 18.55 — киножурнал: 19.05 — книжка — дагагӀа йола коттагӀа. Репортаж : 19.15 — «Москва, вовзее ди» яха бакъдолчоа тӀера хьийца фильм; 19.35 — гӀишлошьча болча дикагӀча нахах; 20.05 — физкультурникий заявкех концерт; 20.35 — берашта дола мультфильм; 20.55 — передачий программа; 21.00 — «КӀай «Тура» яха художественни фильм.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, ЦӀеча фронтовикий улица, 15. Телефонаш: редактора зам.—2-07-01; бехктокхама секретара—2-45-48; партийни вахарех, промышленни, юртбоахамех, кехьайн отделий—2-25-72.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Красных фронтовиков, 15. Телефоны: зам. редактора — 2-07-01; ответственного секретаря — 2-45-48; отделов партийной жизни, промышленного, сельскохозяйственного и писем — 2-25-72.

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революци проспект.

Типография из-за «Грозненский рабочий», Проспект Революции.

СФ02187, Заказ № 4199.

Юха а Борман

БОНН, 5 август, (ТАСС). «Дедоацаш зайна» кертерча ниӀлеровски тӀема зулмахоех вол Мартин Борман дахара официальни гӀулекх ледеш йола Гессен яхача Лаьтта прокуратура из лахара болх керттерча дакъе Парагвайна тӀаберзабе дага я.

«Генераль-анцейгер» яхача газето беча хоамах, Гессен яхача Лаьттан генеральни прокурора Бауэра лакхад, тӀом йисте боалача хана Борман вӀаштӀехьдаьвнад лачкъа а цу къулбехьех Америка мехке вахa а. Генеральни прокурора бегалдоакхачох, цунна эггара хьалха тешаш ду хӀанз дийна волча, из накъа воаккхаш хиедача инъ саго. Царех за пропаганда нацистски ведомства хьалха хинна статссекретарь Науман, хьалха хинна «катаркий имперски кулгалхо» Аксман, хӀаьта иштта католически священник а. Цо йоах, хӀанз укх сахьата Борман Парагвая столинерча хьалха хиннача национал-социалистий колоне ва.

«Генераль-анцейгера» бегалдоакх, генеральни прокурор Бауэр Парагвая столицана 25 километр гаьна дола Бормана «кап» хьадаста дага ва хӀаза. «Борманна кхыча камашадкха» санна, цига а кхывоал сат уллаш хиларах тешаш ва генеральни прокурор.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

ХИРОСИМЕРЧА КОНФЕРЕНЦЕ

ХИРОСИМА, 5 август. ТАСС-а СПЕЦ. КОРР. А. РЕВИНА хоам бу: Селхан ядерни герз дӀадаккхара аьча дунен халкъашта шоллагӀа Хиросимски конференце трибуна доазол дехьарча делегаташта дӀаелнаяр, ахаш.

Ядерни тӀом ца хилийтара тӀехьа, Москвски договор хьалацара тӀехьа, Индокитаера американски агресси Ӏаламаьте чекха дӀаяккхара тӀехьа японски халкъо латтабу машар база къовсам шоаш хьаллоацаш хилар цуна тайп-тайпарча мехкий вакаламша.

Китайски бу а ва дӀаоттань хинна а Токийски конференцех орган Хиросимера конференци чакхӀола конструктивни уйла йолаш. Ядерни толамаш цӀендаь дӀададарaн деррига дунен тӀа машар чӀоагӀбараш тӀаерзаь хьадда йола предложенеш уттаю делегатана.

Селхан Ӏуйранна хиннача заседане къамаьлаш дир Машара Деррига дунен Совета, Къаннаьха деррига дунен демократически федераци делегатана, Алжира, Австрале, Канада, Кипра вакалаша.

Дийнахьарча заседане цӀенох къамаьлаш дир Демократически ненарий деррига дунен федераце, студентий деррига дунен союза, Финлянди, Франце, Итале, Ливана, кхыча мехкий делегатана.

Делегаташа чӀоагӀа ладийгӀар советски делегацена керте лаьттача Г. А. Жукова даьча къамаьлага.

* * *

ХИРОСИМА, 5 август. (ТАСС). Атомни герза духьал къовсам лоттабераш Хиросимски конференце юкъе лакъа доалараша Вьетнамерча Лаосерчен хьалах йола кхетарени резолюци тӀайийар тахан.

Ядерни тӀом хьа йиш ца хилийта а Вьетнамен Лаосен проблемаш машаре юкъьаьнца къоастае а деркӀам конференце дӀалех:

1. Вьетнамерча Лаосерча тӀом интервенци дӀаяккхар.

2. США-с ший эскар Вьетнамера Лаосера арадаккхар.

3. Женевски соглашенешта цхьаьннадаьча механизма эффективни пересмотрах ергӀоал гӀулаккхаш чекха тӀаьдар, царна юкъе 14 мехка конференци шалгульара гӀулаккхаш а дола.

4. Цхьаннахка юкъе а ца [illegible] шоай гӀулаккхаш шоаш къоастадаре хьаьна тӀа шоай проблемаш машаре къоастаяра бокъо Вьетнамен Лаосен халкъашта дар.

ЛОАРХӀАМЕРЧА ДОГОВОРА ШУ ДИЗАР

СТОКГОЛЬМ, 5 август. (ТАСС). Кхаь моттиге деш дола ядерни толамаш соцадарах долча Москвски договора кулгаш яздаьчуа тӀехьагӀа дӀададахача шера Малхбоаленнен Малхбузенен юкъара тешам лакхбеннаб. Из тешам лораде беза. Из уйла бегайбоал «Правдан», «Известиян» хиттаршта СССР Министрий Совета Председателa Н. С. Хрущева деннача жоп бола хоам арабаьккхача стокгольмски газеташа.

«Стокгольм-тиднинген» яхача газето доаладу германски доа машаре юкъъецa къоаста ца дича массане а деррига герз дӀададаккхара проблема къоастаургьяц яха Советски паччахьалкхена керте латтачун дешаш.

Ядерни толамаш соцадарах дола Москвски договорах машаре дахара идеи боьъьна шоаш гӀулакх дилар, йоах «Нью лаг» яхача газето. ХӀанз лоархӀаме да, йоах дӀахо газетана деррига халкъаш паччахьалкхен дехташи аз договор чӀоагӀгӀагӀа дараразга хьожаш хилар, хӀана аьлча цунна нулгаш цаагӀ хана паччахьалкхенаша аьлнад сиха дахь герз хьадир дӀадаккхара бирг бе хийча а тоаш. Из ньахар кхоачайдара дӀадех хаддаш а чӀоагӀа а цу гӀулакха юкъе дакъа лоацалга.

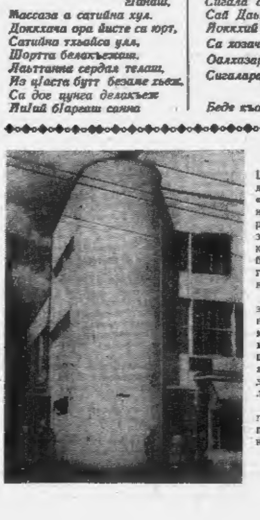

Ростовски область. Шерагара шу массаза дола тоалуш йоагӀа «Гигант» яхача зерносовхозера центральни усадьба. Укхаза болх беш пхиь тика, шинь столови, больница, бытовой гӀулакхаш ду комбинат я.

ДӀадахача шера эксплуатацена дӀаенай 680 квадратни метр хула нах чубаха моттиг, хӀаьта укх шера дӀалургда кхы а 16 квартира йоалаш дола нах чубахара лаьрхӀа ях цӀа.

Сурта тӀа: «Гигант» яхача совхоза поселкови тика здани.

Е. Шулевова сурт, ТАСС фотохроника.